

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Handelshögskolans Civilekonomprogram/
Undergraduate Programme in Business Studies
Bachelor Thesis, ICU2008:22

REDOVISNINGSBEDÖMNINGAR

*Vilka argument talar för respektive emot att
revisionspliktens avskaffande kommer att
leda till en ökning av oetiska
redovisningsbedömningar?*

Kandidatuppsats/Bachelor Thesis

Jenny Boström, 740111

Anna Johansson, 860509

Handledare/Tutor:

Gudrun Baldvinsdottir

Pernilla Mannius-Lindholm

Företagsekonomi/Externredovisning

VT2008

FÖRORD

Som författare till denna uppsats vill vi härmed tacka de personer som under vår arbetsprocess har varit ett stöd eller en uppmuntran för oss.

Våra handledare Gudrun och Pernilla. Tack för startkablarna till vår tankeprocess, tips och idéer samt organiserade möten utmed vägen.

Våra opponenter Anna, Emma, Niklas och Niklas. Ni har kommit med värdefulla åsikter under arbetets gång.

Våra respondenter Elvis, Louise och Peter. Tack för era värdefulla svar och den tid ni tog er för att hjälpa oss att komma framåt i vårt arbete.

Männen i våra liv, Dennis och Michael. Nu ska ni äntligen få höra oss prata om någonting annat än innehållet i denna uppsats.

Göteborg, maj 2008

Jenny Boström

Anna Johansson

SAMMANFATTNING

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet,
Externredovisning och företagsanalys, Kandidatuppsats, VT 2008

Författare: Jenny Boström och Anna Johansson
Handledare: Gudrun Baldvinsdottir och Pernilla Mannius-Lindholm

Titel: REDOVISNINGSBEDÖMNINGAR – Vilka argument talar för respektive emot att revisionsplikten avskaffande kommer att leda till en ökning av oetiska redovisningsbedömningar?

Bakgrund och problemdiskussion

Sedan 1988 har revision varit obligatorisk för samtliga aktiebolag i Sverige. Nu vill EU harmonisera medlemsländernas lagstiftning och en del i detta är att minimera revisionen i syfte att förenkla redovisningen för små bolag. Trots att inga större konsekvenser av revisionsplikten avskaffande i Danmark 2006 har observerats upplever FAR SRS en oro för att kvaliteten kommer att minska när revisionsplikten avskaffas i Sverige. Debatten kring revisionsplikten avskaffande har tagit upp att FAR SRS oro kan vara befogad. Detta med tanke på den bristande etik och moral som redan finns hos företagen. Därför vill vi undersöka vilka motiv som finns för företagen att ändra sina redovisningsbedömningar när revisionsplikten avskaffas.

Syfte

Vårt syfte är att bistå med upplysningar till företag, deras intressenter samt revisionsbyråer kring en eventuell ökning av oetiska redovisningsbedömningar som finns i samband med revisionsplikten avskaffande.

Avgränsningar

Vi avgränsar oss till att undersöka oetiska bedömningar och behandlar inte lagliga överträdelse. Uppsatsen undersöker inte heller andra faktorer påverkan på redovisningsbedömningar än revisionsplikten avskaffande. Inom etiken finns flera olika skolor, men i denna uppsats teoretiska referensram används den normativa etiken. Valet av respondenter sker av praktiska skäl inom Göteborg.

Metod

Uppsatsen är gjord enligt en kvalitativ metod eftersom vår frågeställning är av diskussionskaraktär. Vi har genomfört tre intervjuer med auktoriserade revisorer från olika storlek av byråer. Därefter har vi utifrån uppsatsens teoretiska referensram analyserat det empiriska materialet, i enlighet med den deduktiva ansatsen.

Analys och slutsatser

Vi har funnit argument för, såväl som emot, att oetiska redovisningsbedömningar kommer att öka när revisionsplikten avskaffas. I grund och botten beror resultatet främst på företagets eller den enskilda individens grundläggande värderingar och vi kommer därför troligtvis se både företag som ökar sina oetiska val och de som inte gör det. Ett argument för att behålla revisionen är exempelvis den kvalitetshöjning det ger, och för de företag som väljer denna väg kommer troligtvis inte etiken bli sämre då redovisningen granskas av en utomstående part.

För de företag som väljer bort revisionen är risken för ökat oetiskt agerande och lägre kvalitet däremot stor, då det ofta finns anledning att manipulera redovisningen. Vår slutsats är att risken är stor att oetiska redovisningsbedömningar sammantaget kommer öka vid revisionspliktens avskaffande som ett resultat av att kontrollen av räkenskaperna hos de företag som väljer att avstå från revisionen uteblir.

Förslag till fortsatta studier

Arbetet med denna uppsats har lett oss fram till ytterligare frågeställningar som vore intressanta att undersöka, framförallt att utreda vilka reella effekter revisionspliktens avskaffande har fått på redovisningsbedömningar några år efter lagändringen.

FÖRKORTNINGAR

- ABL** Aktiebolagslagen
Den svenska lag som reglerar hur ett aktiebolag bildas, håller bolagsstämma, delar ut vinst, definierar skillnad mellan publika och privata aktiebolag etc.
- EBM** Ekobrottsmyndigheten
Den svenska myndighet som driver och samordnar all bekämpning av ekonomisk brottslighet, med hjälp av specialutbildade poliser, åklagare, revisorer etc.
- EU** Europeiska Unionen
En tullfri europeisk handelsunion som samarbetar inom flera områden, bland annat ekonomi, hälsa och jordbruk.
- FAR SRS** Branschorganisationen för revisorer och rådgivare
Ledande organisation i Sverige för revisorer, redovisare och rådgivare som idag har 4 600 medlemmar. Organisationen bildades 2006 genom en sammanslagning av Sveriges två revisorsföreningar: Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) och Svenska Revisorsamfundet (SRS).
- FASB** Financial Accounting Standards Board
En privat expertgrupp som har sitt säte i USA och tar fram internationella redovisningsstandarder.
- ÅRL** Årsredovisningslagen
Den lag som reglerar hur svenska företag ska upprätta sin årsredovisning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning

Förkortningar

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrundsbeskrivning	1
1.2 Problemdiskussion	3
1.3 Syfte	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Disposition	6
2. METOD	7
2.1 Tillvägagångssätt	7
2.2 Datainsamling	7
2.2.1 Primärdata	7
2.2.2 Sekundärdata	8
2.3 Analyssammanställning och slutdiskussion	8
2.3.1 Analysprocess	9
2.4 Trovärdighet	9
2.4.1 Validitet	9
2.4.2 Reliabilitet	10
2.4.3 Metodens etiska principer	10
2.5 Kritik	10
2.5.1 Metodkritik	10
2.5.2 Källkritik	11
3. TEORETISK REFERENSRAM	12
3.1 Teoretiska utgångspunkter	12
3.2 Den ekonomiska etikens framväxt	12
3.3 Etisk definition	13
3.4 Normativ etik	13
3.4.1 Pliktetik	13
3.4.2 Konsekvensetik	14
3.4.3 Regeletik	14
3.4.4 Sinnelagsetik	14
3.4.5 Dygdetik	14
3.4.6 Egoism	15
3.4.7 Utilitarism	15
3.5 Etisk beslutsprocess	15
3.6 Redovisningens syfte ur ett etiskt perspektiv	16
3.7 Kvalitet i redovisningen	17
3.7.1 Revision för att uppnå kvalitet	18
3.7.2 Uppmärksammande av oetiskt agerande	18
3.8 Betydelsen av rättvisande bedömningar	19
3.8.1 Bedömningars grund	19
3.8.2 Motiv till missvisande bedömningar	20
3.8.3 Agentteorin och Samhällsansatsen	21

4. EMPIRI	22
<hr/>	
4.1 Empiriska utgångspunkter	22
4.2 Intervju med Elvis, Stor byrå	22
4.2.1 Etisk definition	23
4.2.2 Kvalitet i redovisningen	23
4.2.3 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande	24
4.2.4 Motiv bakom bedömningar	25
4.2.5 Konsekvenser av oetiskt agerande	25
4.2.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande	25
4.3 Intervju med Peter, Medelstor byrå	26
4.3.1 Etisk definition	26
4.3.2 Kvalitet i redovisningen	26
4.3.3 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande	27
4.3.4 Motiv bakom bedömningar	28
4.3.5 Konsekvenser av oetiskt agerande	29
4.3.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande	29
4.4 Intervju med Louise, Liten byrå	30
4.4.1 Etisk definition	30
4.4.2 Kvalitet i redovisningen	30
4.4.3 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande	31
4.4.4 Motiv bakom bedömningar	32
4.4.5 Konsekvenser av oetiskt agerande	32
4.4.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande	33
5. ANALYS	34
<hr/>	
5.1 Analysens utgångspunkter	34
5.2 Normativ etik i verkligheten	34
5.3 Kvalitet i redovisningen	35
5.4 Revisionens mervärde	36
5.5 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande	36
5.6 Motiv bakom bedömningar	37
5.7 Konsekvenser av oetiskt agerande	38
5.8 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande	39
6. SLUTSATS	40
<hr/>	
6.1 Slutsatser och reflektioner	40
6.1.1 Argument emot en ökning av oetiska bedömningar	40
6.1.2 Argument för en ökning av oetiska bedömningar	41
6.1.3 Kvalitet i redovisningen efter revisionspliktens avskaffande	42
6.2 Slutdiskussion	43
6.3 Förslag till fortsatta studier	44
KÄLLFÖRTECKNING	45
<hr/>	
<i>Figurförteckning</i>	
Figur 1.2:1 Illustration av författarnas definition av begreppet “oetiskt”	4
Figur 3.4:1 Den etiska beslutsprocessen	16
 <i>Bilaga 1: Intervjuguide</i>	

1. INLEDNING

Kapitlet inleds med en bakgrundsbeskrivning till det problem vi diskuterar i uppsatsen. I problemdiskussionen mynnar detta ut i den frågeställning uppsatsen besvarar. Därefter följer syfte, avgränsningar samt disposition.

1.1 Bakgrundsbeskrivning

Revisionsplikten blev obligatorisk för samtliga små aktiebolag i Sverige 1988¹. Dess primära syfte är att få kontroll över ekonomisk brottslighet samt att erhålla en relevant grund för beskattning av företag. Utvecklingen inom revisionsplikten har skiftat fokus under åren, från vilka revisorer som ska få utföra revision, vilken skyldighet de ska ha i att anmäla ekonomisk brottslighet² till att ge en sorts finansiell kvalitetsstämpel³ till företagen. I dagsläget är det bara Malta och Sverige som fortfarande har kvar revisionsplikten för små bolag inom EU⁴. Justitiedepartementet utgav i april 2008 ett delbetänkande angående avskaffande av revisionsplikten för små företag i Sverige. Detta pekar på en implementering av nya, förenklade revisionsregler i Sverige från och med 1 juli 2010⁵ och är ett led i den harmonisering EU eftersträvar i sin lagstiftning på området.

EU:s åttonde bolagsrättsliga direktiv⁶ tjänar till en minimering av revision inom unionen⁷. Syftet till avskaffandet är en förenkling av redovisningen⁸ för små bolag. Minimeringen av revisionen kan leda till att endast redovisningslagarna måste följas i Sverige och att nuvarande revisionsplikt kan lämnas därhän⁹. När bolagen endast behöver fokusera på redovisningslagarna, och inte på de krav som ställs för revisionen, kommer arbetet gå fortare för dem. Dessutom finns en kostnadsbesparing i effektivt utnyttjande av arbetstid samt att slippa själva revisionskostnaderna¹⁰. Allt annat lika, uppgår besparingen av revisionskostnader för de onoterade aktiebolagen i Sverige till 5,8 miljarder kronor¹¹. Däremot är kostnadsfrågan i förhållande till nyttan ännu inte klargjord. Hur mycket kostar revisionen och vad får företaget för det¹²? Företag kan, om de inte upplever att revisionen tillför verksamheten något, välja att avstå från denna tjänst för att slippa utgiften för den. Upplever företaget å andra sidan att revisionen gör nytta kan de välja att fortsätta med revision.

I dagsläget finns olika förslag beträffande vilka företag som kan komma att undantas från revisionsplikten. Det senaste förslaget är att en nettoomsättning på 83 miljoner kronor, en balansomsättning på 41,5 miljoner kronor samt att 50 anställda inom företaget inte får överskridas¹³. Minimikravet för att få välja bort revisionen är att inte överskrida två av dessa

¹ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

² Larsson Bengt, 2005

³ Halling Pernilla, 2007

⁴ <http://www.sou.gov.se>, 2008-04-03

⁵ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

⁶ <http://eur-lex.europa.eu>, 2008-04-08

⁷ FAR SRS INFO nr 9, 2006

⁸ FAR SRS INFO nr 9, 2007

⁹ FAR SRS INFO nr 8, 2007

¹⁰ <http://www.sou.gov.se>, 2008-04-03

¹¹ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

¹² www.di.se, 2008-04-03

¹³ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

kriterier¹⁴. Regeringen kommer att fatta beslut angående dessa gränser under september 2008, vilket således påverkar antalet revisionspliktiga företag i Sverige. De företag som kommer ha möjlighet att välja bort revision kommer emellertid inte helt och hållet undgå kontroll av räkenskaperna då andra organ i samhället, exempelvis Skatteverket¹⁵, med största sannolikhet kommer genomföra granskning i varierande utsträckning. De företag som väljer att avstå från revision ska emellertid ange detta i sin årsredovisning och fortfarande upprätta redovisningen enligt gällande regler samt försäkra att dessa regler har följts i bokföringen¹⁶.

FAR SRS, branschorganisationen för revisorer och rådgivare, menar att antalet företag som väljer bort revisionsplikten, oberoende av regeringens beslut angående gränsvärdena ovan, inte kommer att bli särskilt stort. Tjänsten är även fortsättningsvis nödvändig för att försäkra hög kvalitet i företagens redovisning samt för att företaget ska uppnå förtroende på marknaden¹⁷. Idag finns följaktligen farhågor från FAR SRS att kvaliteten på redovisningen i de företag som väljer att avstå från revision kommer bli sämre¹⁸. För att minimera risken för redovisningsmisstag när revisionsplikten försvinner för de små bolagen rekommenderar revisorernas branschorganisation en stegvis implementering av de nya reglerna. FAR SRS ser emellertid en fara i att avskaffa revisionsplikten då det finns en osäkerhet i vilka effekter denna lagändring får på marknaden¹⁹.

I Danmark avskaffades revisionsplikten så sent som i mars 2006. Föreningen Registrerade Revisorer i Danmark har undersökt utfallet sedan lagändringen och endast 6,5 % av företagen som var berättigade att avstå från revision valde bort denna tjänst. En av anledningarna anses vara att kostnadsbesparingen är mycket liten i förhållande till den kvalitetsstämpel en genomförd revision ger ett företags räkenskaper²⁰. Bristen på kännedom om möjligheten att avstå från revisionsplikten anses vara en annan faktor som bidragit till att så många onoterade företag fortfarande genomgår årlig revision²¹. Dessutom är danska företagsledningar rädda för en ökad ekonomisk brottslighet inom den egna organisationen och tror att en fortsatt revision kommer att förhindra en sådan ökning²². I Danmark har de emellertid hittills inte märkt några större konsekvenser av revisionspliktens avskaffande²³.

Ekonomiska skandaler, som exempelvis Skandiaaffären, har den senaste tiden rapporterats i massmedia²⁴. Den oetiska redovisningen, både i form av lagliga överträdelse och bristande etik i de bedömningar som görs hos de företag som drabbats av skandaler, har medfört att intressenter såsom investerare och aktieägare inte har fått rättvisande information²⁵. Därför diskuterar bland andra branschorganisationer och lagstiftare de många problem som finns i samband med oetiska bedömningar. Att diskutera är inte tillräckligt! Dessa problem måste först upptäckas för att kunna lösas. I de flesta fall är revisorer uppmärksamma på områden som kan innebära att etiska överväganden måste göras och upptäcker ofta problemområden²⁶.

¹⁴ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

¹⁵ Brännström Dan, 2005

¹⁶ Aggestam Pontoppidan Caroline, 2007

¹⁷ www.gp.se, 2008-04-03

¹⁸ Noteringar, 1/2007

¹⁹ www.di.se, 2008-04-03

²⁰ Halling Pernilla, 2007

²¹ <http://www.business.dk>, 2008-04-14

²² <http://www.berlingske.dk>, 2008-04-14

²³ Aggestam Pontoppidan Caroline, 2007

²⁴ <http://www.springerlink.com>, 2005, 2008-04-07

²⁵ <http://www.springerlink.com>, 2006, 2008-04-07

²⁶ <http://www.springerlink.com>, 1996, 2008-04-07

Här uppstår emellertid ett bekymmer när revisionsplikten avskaffas, då det inte längre finns någon revisor som granskar räkenskaperna: Kommer brister i etiska bedömningar upptäckas i fortsättningen?

Revisionens preventiva effekter anses av representanter från Ekobrottsmyndigheten (EBM) och Skatteverket som särskilt viktiga. EBM anser även att revisionen bäst behövs för de mindre bolagen då dessa ofta inte har tillräckliga ekonomiska kunskaper²⁷. Närvaron av en revisor ökar därför förtroendet för företaget hos de externa intressenterna. I dagsläget finns inte en tillräcklig nivå av etik och moral hos företagen för att redovisningen efter avskaffandet av revisionsplikten ska kunna hållas på en tillfredsställande nivå²⁸. Därför har moraliska och etiska frågor ökat i betydelse den senaste tiden²⁹.

Trots att inga stora förändringar ännu har märkts i Danmark ger de senast inträffade ekonomiska skandalerna signaler om att granskning av företagens redovisningar behövs. Dessutom finns etiska och moraliska svagheter hos företagen³⁰. FAR SRS kräver emellertid, med grund i dagens aktiebolagslag (ABL), att de företag som avstår från revision ska försäkra att räkenskaperna är riktiga på annat sätt. Frågan vi ställer oss är hur hög tillförlitligheten blir i detta material.

Enligt ovan är FAR SRS oroade för att avskaffandet av revisionsplikten kommer skapa problem. Beror denna inställning på att professionen vill behålla sin status eller på att det helt enkelt finns en risk för att tillförlitligheten i materialet försämras? Detta resonemang väcker frågan om vilka argument som talar för respektive emot en ökning av etiska bedömningar i samband med avskaffandet av revisionsplikten.

1.2 Problemdiskussion

EU:s fjärde bolagsrättsliga³¹ direktiv ger medlemsländerna rätt att låta mindre onoterade företag befrias³² från den nu i Sverige obligatoriska revisionsplikten och det finns ett pågående arbete på regeringsnivå för att avskaffa denna plikt i vårt land³³. Frågan om hur många företag som kommer att undantas från revisionsplikten är omdiskuterad och likaså hur detta påverkar såväl revisionsbyråer som enskilda företag. Ett område som däremot inte är särskilt belyst är vilka effekter ett avskaffande av revisionsplikten skulle få på själva redovisningen.

Ett företags redovisningsbedömningar är antingen styrda av reglering eller av en rädsla att bli upptäckt vid felaktiga bedömningar. De företag som baserar sina bedömningar på regleringen kommer även efter revisionspliktens avskaffande att göra samma bedömningar som i dagsläget, eftersom redovisningsreglerna fortfarande kommer att gälla då revisionsplikten försvinner. För de företag som däremot styrs av en rädsla att felaktigheter i bokföringen ska upptäckas finns en risk att etiska bedömningar kommer öka eftersom dessa inte längre kontrolleras av en utomstående part om revisionen väljs bort. Lagliga överträdelser behöver dock inte ha gjorts i redovisningen, trots att den är vinklad på ett önskat sätt, men där

²⁷ Precht Elisabeth, 2005

²⁸ Noteringar, 12/2007

²⁹ Duska Ronald F et al, 2003

³⁰ Noteringar, 12/2007

³¹ <http://eur-lex.europa.eu>, 2008-04-07

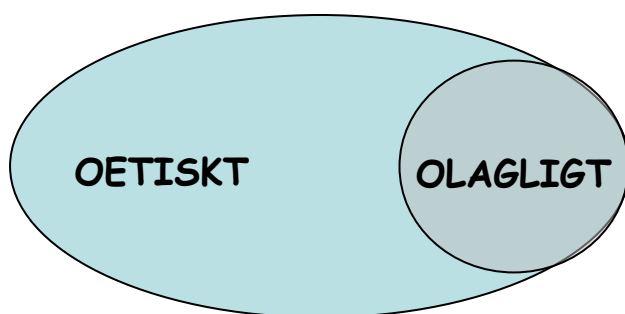
³² FAR SRS INFO nr 9, 2006

³³ <http://www.regeringen.se>, 2008-04-04

regleringen tar slut tar etiken vid³⁴. Det är således av intresse att se på den etiska nivån av de redovisningsbedömningar ett företag gör, då det ofta är möjligt att fatta mer eller mindre oetiska beslut (se vår definition nedan) i redovisningen, som gynnar företaget på ett eller annat sätt. Om muren som stöttar det etiska beslutsfattandet dessutom jämnas med marken är det lättare att vara oetisk. Incitamentet att avstå från revision kan dessutom bli större för personer med större benägenhet att vilja visa en annorlunda bild av företaget än den verkliga då revisionsplikten avskaffas. Risken finns således att etiken får ge vika oftare när revisionsplikten avskaffats. Detta lyfter upp denna frågas aktualitet, med Danmarks tvååriga erfarenhet av revisionspliktens avskaffande och Sveriges pågående debatt i ämnet.

Sverige var tidigare ett land med en företagskultur som främst syftade till bolagets egen utveckling och framgång. Idag har emellertid fokus skiftat till att tillfredsställa aktieägare och marknad. Ibland anpassas således bedömningar utifrån marknadens och företagens intressenters behov och ger inte den rättvisande bild av verksamheten som krävs. Att tillfredsställa exempelvis aktieägare och påverka den privata ekonomin positivt väger idag tyngre än att bli en respekterad samhällsmedborgare³⁵.

Vår definition av oetiskt agerande är när redovisaren gör en bedömning som inte nödvändigtvis strider mot lagen, men som på grund av sin karaktär på ett otillbörligt sätt gynnar företaget. Ett exempel på detta är när företaget inte utför en lagerinventering utan redovisar ett uppskattat men inte verifierat värde. Agerandet är oetiskt, men inte olagligt. Detta blir möjligt då de regler som finns endast ger ett ramverk, vilket ger utrymme för tolkningar. Redovisaren eller företagsledningen kan vara örlig eller hederlig. Om dennes syfte är att föra revisorn bakom ljuset kan detta lyckas beroende på hur kritisk revisorn är i sin granskning av företagets räkenskaper³⁶. Figuren nedan illustrerar att det etiska begreppet inkluderar både handlingar som inte är i enlighet med lagen och handlingar som rymms inom lagen, men som på ett eller annat sätt är oetiska. Enligt tidigare diskussion fokuserar vi endast på de oetiska bedömningar som rymms inom lagen.

Figur 1.2:1 Illustration av författarnas definition av begreppet "oetiskt"

³⁴ Koskinen Lennart, 1999

³⁵ Johansson Inga-Lill et al, 2006

³⁶ Koskinen Lennart, 1999

Jämfört med hur de etiska redovisningsbedömningarna görs idag, finns således faktorer som kan underminera de etiska bedömningarna då revisionsplikten avskaffas. Vi vill undersöka vilka dessa faktorer är samt de motiv som finns till att ändra sina bedömningar när revisionsplikten försvinner. Vår frågeställning är därför:

Vilka argument talar för respektive emot att revisionspliktens avskaffande kommer att leda till en ökning av oetiska redovisningsbedömningar?

Vår huvudfråga leder fram till följande underfråga:

Hur kommer kvaliteten i redovisningen påverkas hos de företag som inte längre anlitar revisorernas tjänster?

1.3 Syfte

Vårt syfte är att bistå med upplysningar till företag, deras intressenter samt revisionsbyråer kring en eventuell ökning av oetiska redovisningsbedömningar som finns i samband med revisionspliktens avskaffande.

1.4 Avgränsningar

Enligt vår definition under 1.2 Problemdiskussion kan bristande etik antingen rymmas inom den lagliga ramen eller strida mot densamma, vilket då benämns som ekonomisk brottslighet. Ekonomisk brottslighet innebär ”*systematisk brottslighet av ekonomisk karaktär inom legal näringsverksamhet, främst skattebrott, brott mot borgenärer, brott mot aktiebolagslagen [...] och brott mot vissa andra lagar*”³⁷. Fokus i denna uppsats är inte lagliga överträdelser utan de etiska bedömningar som ryms inom lagen, men som på grund av sin karaktär innebär ett oetiskt ställningstagande. Detta kan exempelvis vara fallet då en bedömning gynnar det enskilda företaget men inte på bästa sätt beskriver bolagets ekonomiska verklighet.

Etiska bedömningar i samband med revisionspliktens avskaffande är ett tämligen brett område. Därför har vi valt att göra en generell studie angående hur bedömningarna kan påverkas och inte rikta in oss på ett mer specifikt problemområde.

Vårt intresse ligger i att se om redovisningsbedömningarna kommer att ändras i och med revisionspliktens avskaffande. Vi avgränsar oss till att undersöka incitament till att företagen kommer att ändra sina redovisningsbedömningar på grund av revisionspliktens avskaffande till skillnad från andra motiv som inte beror på lagändringen.

Inom etiken finns en mängd olika skolor (se 3.1 Teoretiska utgångspunkter). Vi har valt att fokusera på den normativa etiken då den beskriver vilka handlingar individen bör prioritera och hur denna bör agera, eftersom det är just redovisarens etiska val vi belyser i vår frågeställning.

Vår geografiska avgränsning för val av respondenter är Göteborgsregionen. Avgränsning beträffande respondenter är auktoriserade revisorer (se vidare 2.2.1 Primärdata).

³⁷ <http://www.ne.se>, 2008-04-03

1.5 Disposition

1. Inledning

Kapitlet inleds med en bakgrundsbeskrivning till det problem vi diskuterar i uppsatsen. I problemdiskussionen mynnar detta ut i den frågeställning uppsatsen besvarar. Därefter följer syfte, avgränsningar samt disposition.

2. Metod

Metodavsnittet förklarar vårt ämnesval och klargör tillvägagångssättet för denna uppsats. Vidare diskuterar vi de angreppssätt vi har valt samt begreppen validitet och reliabilitet. Vi framför även vår käll- och metodkritik samt beskriver vår analysprocess.

3. Teoretisk referensram

I detta kapitel presenterar vi den teori uppsatsen utgår från. Kapitlet inleds med teoretiska utgångspunkter, historik och en definition av det etiska begreppet. Därefter följer de allmänna etiska utgångspunkter uppsatsen bygger på samt etikens redovisningsmässiga aspekter och hur dessa kan påverka företagets redovisningsbedömningar.

4. Empiri

Detta kapitel presenterar intervjupersonernas inställning till uppsatsens problemområden. Respektive respondents empiriska bidrag presenteras var för sig. Bilaga 1 innehåller den intervjuguide som vi har använt vid de personliga intervjuerna.

5. Analys

I denna del av rapporten jämför vi de teorier, som är beskrivna i kapitel tre, med den empiriska information respondenterna gav under intervjuerna, som är återgivna i kapitel fyra. Dessutom jämför vi de olika respondenternas uppfattningar i syfte att belysa likheter och skillnader dem emellan.

6. Slutsats

Följande avsnitt behandlar de slutsatser vi drar efter att ha jämfört teori och empiri i analysen. Dessa resultat ger svar på våra frågeställningar. Avslutningsvis presenterar vi förslag på vidare forskning.

2. METOD

Metodavsnittet förklarar vårt ämnesval och klargör tillvägagångssättet för denna uppsats. Vidare diskuterar vi de angreppssätt vi har valt samt begreppen validitet och reliabilitet. Vi framför även vår käll- och metodkritik samt beskriver vår analysprocess.

2.1 Tillvägagångssätt

Denna uppsats är grundad på en kvalitativ undersökning, vilket innebär att den kommer till uttryck verbalt snarare än i siffror och är i huvudsak inriktad på förståelse av ett ämne³⁸. En kvalitativ metod är en ”*metod för att utröna, upptäcka, förstå, lista ut beskaffenheten eller egenskapen hos någonting.*”³⁹ Denna metod ger utrymme för olika sätt att uppfatta information, då mätmetoden inte är lika exakt som den kvantitativa, vilken utgår från numeriska uppgifter och statistiska beräkningar⁴⁰. Den kvalitativa metoden innebär emellertid att vi sätter oss in i respondenternas åsikter och tolkar dem på ett sätt (se 2.2.1 Primärdata) som vi inte hade kunnat göra med utgångspunkt från den kvantitativa metoden.

Uppsatsen genomförs enligt den deduktiva metoden. Detta innebär att vi utgår från vårt teoretiska ramverk och analyserar och besvarar utifrån detta uppsatsens frågeställningar genom att dra paralleller mellan teori och empiri, både likheter och skillnader. Då vår frågeställning delvis grundar sig på ett lagförslag i Sverige är vår studie i huvudsak predikterande och ska därmed fungera som vägledning för i syftet nämnda intressenter.

2.2 Datainsamling

Materialet i vår teoretiska referensram består av litteratur inom det etiska och ekonomiska området eftersom vi beskriver redovisningsval utifrån ett etiskt perspektiv. Då vi finner en svårighet i att hitta material som behandlar både redovisningsval och det etiska förhållningssättet kombinerar vi olika källor.

2.2.1 Primärdata

Med hjälp av vår teoretiska referensram (se Litteraturlistan), formulerar vi intervjufrågor, vilka ligger till grund för insamlingen av vår empiriska primärdata. I syfte att få relevanta svar genomför vi intervjuer med auktoriserade revisorer. Anledningen är att dessa har en bred erfarenhet samt en bra grund för att kunna ha trovärdiga uppfattningar om revisionsplikts avskaffande på redovisningsbedömningar. På grund av vår känsliga frågeformulering avstår vi däremot från att intervjua enskilda företag angående hur deras bedömningar kommer att förändras. Deras svar skulle sannolikt inte uppfylla kraven på tillförlitlighet och reliabilitet. Detta innebär att vår uppsats blir vinklad ur ett revisorsperspektiv.

Vi utförde tre intervjuer, om 45-60 minuter vardera, med revisorer från tre revisionsbyråer av olika storlek i Göteborg. Båda författarna närvarade under intervjuerna. Dessa genomförde vi

³⁸ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

³⁹ Henriksson Benny et al, s. 53, 1996

⁴⁰ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

genom personliga besök hos respondenterna, eftersom frågorna är av diskussionskaraktär. Genom detta tillvägagångssätt får vi en bättre helhetsbild då vi träffar respondenterna och kan ställa följdfrågor direkt. Därutöver är det lättare att tolka personens svar i kombination med dennes kroppsspråk vid ett möte i verkligheten, vilket omöjliggörs vid intervjuer över telefon eller e-post. Vår primärdata bygger på våra respondenters syn på sina klienters redovisningsbeteende samt vilken effekt revisionsplikten avskaffande kan tänkas få på redovisarna. Samtliga respondenter behandlas anonymt i uppsatsen, då det är lättare att få uppriktiga svar på det sättet. Vi spelade in alla intervjuer auditivt med en diktafon.

Efter genomförda intervjuer skrev författarna var för sig ned respondenternas svar på respektive fråga. Därefter kompletterade och redigerade vi varandras anteckningar, vilket resulterade i ett dokument där allt material från intervjuerna finns samlat. Detta dokument är utgångspunkten för det empiriska kapitlet i denna uppsats. De inspelade intervjuerna använde vi för att verifiera citat samt att säkerställa författarnas uppfattningar av respondenternas svar. Samtliga respondenter erbjöds möjligheten att läsa igenom våra nedskrivna svar efter intervjuerna, men alla tre avböjde. Däremot gav de oss möjligheten att ställa kompletterande frågor i efterhand via e-post eller telefon.

Valet av intervjuerpersoner sker genom medvetna selektiva urval, vilket innebär att vi väljer de undersökningsobjekt som är intressanta för vår studie ⁴¹. Anledningen till detta tillvägagångssätt är att vi vill ha svar från respondenter som jobbar på olika storlek av revisionsbyråer. Eftersom revisorer i allmänhet kommer i kontakt med liknande problem, och studien dessutom baseras på ett urval av respondenter från olika storlek på revisionsbyråer, anser vi att slutsatser utifrån dessa intervjuer är generaliserbara för vår frågeställning beträffande revisorernas ståndpunkt.

Frågorna är formulerade så att risken för missförstånd minimeras. Vi lät oberoende parter läsa igenom samt kritisera frågeformuläret före intervjutillfällena. I syfte att inte färga respondentens svar av våra åsikter är frågeformuleringarna öppna för att inte leda respondenten i dennes svar.

2.2.2 Sekundärdata

Sekundärdata kommer från litteratur, artiklar och elektronisk media så som internet och databaser. Information har vi sökt i Universitetsbibliotekets sökmotor Gunda. Därtill har vi sökt litteratur via källor i andra liknande uppsatser, via Universitetsbiblioteket samt www.uppsatser.se.

2.3 Analyssammanställning och slutdiskussion

Vi jämför och sammanställer teori och empiri i analysavsnittet. Därefter kommenterar vi detta i slutdiskussionen utifrån de erfarenheter och tolkningar vi gör samt besvarar uppsatsens huvud- och underfråga.

⁴¹ Körner Svante et al, 2002

2.3.1 Analysprocess

Den kvalitativa analysen har sin utgångspunkt i hermeneutiken som utgår från att mänskliga beteenden uttrycks genom språk och symboler. Dessa tolkas för att finna betydelser i syfte att sedan applicera innebörden på det aktuella forskningsområdet. Hermeneutiken utgår från att forskaren medvetet använder sina erfarenheter under arbetets gång och tolkningen blir därför subjektiv. Syftet med tolkningen är att utifrån enskilda situationer finna allmängiltiga mönster⁴². Med grund i denna teori kan vi tolka empirin, influerad av våra egna förutsättningar, och utifrån detta göra våra analyser.

Analysen sker genom att jämföra det insamlade materialet med den teoretiska referensramen. Syftet är att få en helhetsbild av samtliga respondenters svar, samt att bygga upp en förståelse för vår frågeställning och de problem den aktualiserar. Förståelsen är subjektiv och uppsatsskrivandet kräver därför att författaren klargör sin egen utgångspunkt⁴³.

2.4 Trovärdighet

I en uppsats av detta slag är trovärdigheten av största betydelse då materialet ska kunna användas av i syftet nämnda parter.

2.4.1 Validitet

Validiteten definieras som mätinstrumentets, i denna uppsats frågeformulärets (se Bilaga 1), förmåga att mäta det som avses mätas. Denna överensstämmelse benämns inre validitet. Den yttre validiteten handlar däremot om att samla in empiriskt material från rätt personer, det vill säga att urvalet görs från den population vi har definierat⁴⁴. Vi formulerar intervjufrågorna med utgångspunkt i uppsatsens teoriavsnitt och väljer respondenter från olika storlek av revisionsbyrå.

En del av den inre validiteten är författarnas egen förförståelse⁴⁵, vilken å ena sidan innebär en risk då den kan påverka våra åsikter och tolkningar⁴⁶, men å andra sidan är till hjälp vid bearbetning av insamlat material. I denna uppsats består förförståelsen till stor del av vår akademiska utbildning på Civilekonomprogrammet på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Därtill har båda författarna i olika utsträckning praktisk erfarenhet av studierelaterat arbete i verkligheten.

Verkligheten kan vara motsägelsefull. Då respondenterna uttrycker olika åsikt i en fråga innebär inte detta att validiteten är sämre, det betyder bara att verkligheten kan uppfattas olika av olika individer.⁴⁷ I syfte att fånga sådana olika uppfattningar har vi valt att intervjua respondenter från olika revisionsbyråer och på så sätt få en bredare bild av problemet.

⁴² Patel Runa et al, 1987

⁴³ Ibid

⁴⁴ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

⁴⁵ <http://www.invoice.se>, 2008-04-28

⁴⁶ Patel Runa et al, 1987

⁴⁷ Henriksson Benny et al, 1996

2.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet är ett av de ytterligare krav som ställs när validiteten är uppfylld. Det innebär att mätinstrumentet ska ge tillförlitliga och stabila utslag, det vill säga samma resultat som om undersökningen hade utförts vid ett annat tillfälle på ett annat urval⁴⁸. Denna undersökning är applicerbar i en liknande situation i ett annat land där revisionsplikten ska avskaffas. Eftersom urvalet om tre revisorer är lågt kan vi inte säga att ett annat urval om tre revisorer ger samma resultat. Det är inte heller säkert att samma tre respondenter hade gett samma svar om intervjun hade repeterats vid ett senare tillfälle. Om urvalet däremot är 100 respondenter är sannolikheten större att ett annat urval om 100 respondenter hade gett ett liknande resultat.

I reliabilitetssyfte är båda författarna till denna uppsats närvarande och tar anteckningar vid intervjuerna. Detta minskar risken för misstolkningar av respondenternas åsikter. Vi spelar dessutom in intervjuerna i sin helhet, för verifiering av både information och citat i efterhand (se vidare 2.2.1 Primärdata).

2.4.3 Metodens etiska principer

Under intervjuerna och i samband med efterföljande bearbetning av empirin ska följande fyra etiska principer beaktas⁴⁹:

- ingen person får skadas
- ingen person får känna sig kränkt
- anonymitet måste försäkras om så önskas av respondenten
- öppenhet ska gälla

Den samhällsvetenskapliga forskningens etiska regler betonar att intervjuaren ska vara öppen och informativ inför de respondenter denne träffar. Respondenterna ska varken behöva riskera sitt eget eller företagets anseende för att de medverkar i en intervju. Identitet samt integritet ska respekteras av den som intervjuar⁵⁰. Vi klargör uppsatsens syfte, frågeställning och tidplan för respondenterna samt behandlar dem anonymt i uppsatsen.

2.5 Kritik

De källor och metoder som används ska uppfylla kraven på validitet och reliabilitet.

2.5.1 Metodkritik

I kvalitativa undersökningar, vilket denna uppsats klassificeras som, är reliabiliteten ett problem då tolkningar görs på subjektiva grunder⁵¹. Då urvalet av intervjupersoner dessutom är litet och inte slumpmässigt är det inte nödvändigtvis representativt för populationen⁵². I vår uppsats har vi dock valt respondenter utifrån olika storlek på arbetsplatserna och får på detta sätt åsikter från revisorer som har olika erfarenheter och som arbetar med olika kunder.

⁴⁸ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

⁴⁹ Henriksson Benny et al, 1996

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

⁵² Körner Svante et al, 2002

Besöksintervjuer kan ge upphov till så kallade intervjuareffekter genom att intervjuare och respondent kan påverka varandra. Dessutom kan det vara svårt att få tillräckligt lång intervjutid och känsliga frågor kan vara svåra att ställa⁵³. Respondenterna har även av sagt sig möjligheten att i efterhand kontrollera uppgifterna de har lämnat. Deltagarkontroll är således inte genomförd⁵⁴.

2.5.2 Källkritik

Syftet med källkritik är att utreda om källan uppfyller kraven på validitet och reliabilitet samt även att uppskatta hur relevant källan är. De källkritiska principer som har använts behandlas nedan.

Samtidskrav betonar källans aktualitet⁵⁵. Vi använder uppdaterade källor, men då etiska aspekter, likväl som metodlitteratur, inte ändras i särskilt stor utsträckning bedömer vi det relevant att även använda äldre källor.

Tendenskritik tar hänsyn till att uppgiftslämnarens egna intressen kan påverka de svar som lämnas⁵⁶. Vår empiri bygger på respondenternas åsikter då dessa är de som har bäst insikt i de företag som berörs av vår frågeställning. Deras åsikter är sannolikt färgade av en kombination av deras privata egenintressen samt deras intresse i sin tjänsteroll. Vi utgår ifrån att revisorernas svar till viss del är partiska och grundas i en vilja att behålla sina jobb och att de därför är negativt inställda till avskaffandet av revisionsplikten samt dess effekter. I slutsatsen har vi kommenterat några sådana mönster.

Beroendekritik innebär att källorna kontrolleras för att upptäcka om de är beroende av varandra⁵⁷. Våra empiriska källor är inte beroende av varandra, men respondenterna arbetar alla inom samma bransch. Vår undersökning utgår emellertid till stor del ifrån respondenternas egna uppskattningar och inte från branschen som helhet.

Äkthet handlar om sanningsgraden i källan⁵⁸. Sekundärdata kritiseras om källan är osäker. Vi har diskuterat säkerheten i de internetkällor vi hänvisar till. Tidskrifter finns ofta att tillgå på internet och vi anser att dessa är lika äkta som de tryckta motsvarigheterna. Däremot bedömer vi innehållet i texten för att avgöra tillförlitligheten i sekundärdatan. Vi anser emellertid att både metodik och etik är stabila områden som inte förändras nämnvärt över tiden. Därför tycker vi att en internetsida som till viss del innehåller samma information som en tryckt bok även är trovärdig beträffande den information som inte återfinns i litteraturen.

Utöver detta är vi medvetna om den definitionsproblematik som föreligger. Etik tolkas olika av olika individer och ett etiskt beteende kan innefatta en mängd olika handlingar⁵⁹. Vi förklarar därmed vilken innebörd vi lägger i begreppet. Dessutom låter vi varje respondent definiera det etiska begreppet utifrån kundens perspektiv.

⁵³ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

⁵⁴ <http://www.invoice.se>, 2008-04-28

⁵⁵ Eriksson Lars Torsten et al, 2006

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Treviño Linda K et al, 2003

3. TEORETISK REFERENSRAM

I detta kapitel presenterar vi den teori uppsatsen utgår från. Kapitlet inleds med teoretiska utgångspunkter, historik och en definition av det etiska begreppet. Därefter följer de allmänna etiska utgångspunkter uppsatsen bygger på samt etikens redovisningsmässiga aspekter och hur dessa kan påverka företagets redovisningsbedömningar.

3.1 Teoretiska utgångspunkter

Inom etiken finns en mängd undergrupper som alla definieras utifrån distinkta aspekter. Huvuddragen skiljer främst tre huvudgrenar åt: normativ och deskriptiv etik⁶⁰, samt metaetik. Den senare beskriver det analytiska inom etiken⁶¹ och den deskriptiva etiken förklarar etiken vid olika situationer och tidpunkter. Normativ etik beskriver vilka handlingar individen bör prioritera⁶² och hur denna bör agera (se 3.4 Normativ etik)⁶³. Det är denna huvudgren vårt etiska fokus ligger på i denna uppsats, eftersom det är just redovisarens etiska val vi belyser i vår frågeställning. Utöver den normativa etiken innehåller detta kapitel teorier om redovisningsbedömningar samt kvalitet i redovisningen, då det är dessa områden som betonas i uppsatsens frågeställningar.

3.2 Den ekonomiska etikens framväxt

Synen på förhållandet mellan etik och ekonomi växte fram ur teorier framtagna av Adam Smith⁶⁴, verksam filosof och nationalekonom i Storbritannien under 1700-talet⁶⁵. Dessa teorier behandlar den nytto-maximerande individen samt konsekvenserna av detta agerande för samhället. Synsättet utgår från att maximal ekonomisk välfärd uppnås genom maximalt egoistiskt handlande. Här uppmuntras således det egoistiska tänkandet och det verkar därmed inte finnas något problem i samband med etiska bedömningar⁶⁶.

Denna uppfattning har emellertid förändrats under senare tid. Arthur Cecil Pigou⁶⁷, brittisk nationalekonom verksam under 1800- och 1900-talet⁶⁸, upptäckte att den fria marknadsekonomin inte nödvändigtvis innebar att privat välfärd ledde till social välfärd. Som resultat av detta grundade samma person en normativ ekonomisk teori, vilket ändå inte ledde till att etiken inkluderades i den ekonomiska teorin. Först på senare tid har etikens betydelse för ekonomiska beslut ökat, främst som ett resultat av uppmärksammade etiska handlingar och nya förutsättningar, bland annat att stora mängder information sprids fort. Aktörer med större tillgång till denna information har möjlighet att fatta fördelaktigare beslut än aktörer med mindre tillgång till detta material⁶⁹.

⁶⁰ Koskinen Lennart, 1999

⁶¹ Frankena William, 1968

⁶² Koskinen Lennart, 1999

⁶³ <http://web.telia.com>, 2008-04-16

⁶⁴ Gustafsson Bo, 1998

⁶⁵ <http://www.ne.se>, 2008-04-23

⁶⁶ Gustafsson Bo, 1998

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ <http://www.ne.se>, 2008-04-23

⁶⁹ Gustafsson Bo, 1998

3.3 Etisk definition

Vid en härledning av det svenska ordet etik når man ursprunget i det grekiska ethos, vilket betyder sed⁷⁰ eller sedelära. Begreppet etik i svenskt språkbruk syftar idag till hur individer beter sig och vilka värderingar dessa låter sig styras av⁷¹. Etikens utveckling når olika långt hos olika individer⁷². Med ålder närmar sig emellertid människors etiska ramar varandra⁷³.

Det etiska konceptet handlar om rätt och fel, bra och dåligt. Olika individer och grupper har ofta skilda uppfattningar om vilka beteenden som hör till respektive kategori. Individen eller gruppen skapar utifrån dessa uppfattningar principer att följa, vilka benämns etik och styr agerandet⁷⁴. Etiken handlar inte bara om att följa befintliga regler utan även om att göra personliga ställningstaganden beträffande vad lämpligt agerande innebär och att sedan agera därefter⁷⁵.

3.4 Normativ etik

I situationer där det finns argument både för och emot ett visst alternativ hamnar personen i ett etiskt dilemma. I syfte att lösa dessa dilemman har etiska teorier utformats⁷⁶. Den normativa etiken är en av dessa och behandlar grundläggande principer angående hur individen bör leva, agera och hur denna bör vara som person. Den berör även frågan om det finns en enda överordnad moralisk princip, vilken övriga principer formas utifrån, samt vad denna princip i så fall handlar om. De mest grundläggande principerna är allmänt utformade och anger därför inte hur en enskild individ bör agera i en viss situation⁷⁷. Detta ger utrymme för individuella tolkningar. Den normativa etiken delas upp i nedanstående undergrupper.

3.4.1 Pliktetik

Pliktetiken pekar inte bara på hur individen bör agera, utan dessutom att handlingen utförs på grund av att det är det rätta. När det etiska agerandet identifierats enligt pliktetiken betyder det inte bara att människan bör handla därefter, utan att det är dennes plikt att göra det. Att ignorera det pliktetiskt rätta är i sig oetiskt. Oavsett resultatet av handlingen, dikterar pliktetiken både måsten och förbud. Rättesnöret ligger i handlingen, inte konsekvensen⁷⁸. När det gäller redovisningen handlar det pliktetiska om att följa lagens bestämmelser oavsett vad det ger för effekter i räkenskaperna.

Den normativa etiken hos ett företag förklarar hur individerna inom organisationen bör agera. Ofta renodlas detta pliktetiskt, det vill säga normer dikterar hur individen bör utföra sin plikt⁷⁹. Pliktetiken förbjuder lögn och brutna löften, eftersom om det är acceptabelt för en individ att ljuga och bryta sina löften är det lika rätt för alla att agera så. Detta skulle omöjliggöra kommunikation mellan individer⁸⁰, vilket utgör ett hinder i samband med redovisning eftersom ett av redovisningens syften är att kommunicera mellan olika parter.

⁷⁰ Ekman Rolf, 1988

⁷¹ Koskinen Lennart, 1999

⁷² Gowthorpe Catherine, 1998

⁷³ Treviño Linda K et al, 2004

⁷⁴ Duska Ronald F et al, 2003

⁷⁵ Johansson Inga-Lill et al, 2006

⁷⁶ Duska Ronald F et al, 2003

⁷⁷ Kagan Shelly, 1998

⁷⁸ Tännsjö Torbjörn, 2003

⁷⁹ Koskinen Lennart, 1999

⁸⁰ Tännsjö Torbjörn, 2003

3.4.2 Konsekvensetik

Konsekvensetik fokuserar på resultatet av agerandet, på just konsekvenserna av de val som gjorts. Denna etiska vinkling kan rättfärdiga i stort sett vilket agerande som helst, så länge resultatet blir mer positivt än negativt⁸¹ för parten som utför handlingen. Handlingar ska dessutom jämföras ur ett långsiktigt såväl som kortsiktigt perspektiv. Om etiken åsidosätts för ett kortsiktigt perspektiv kan det i längden leda till försämrad ekonomi för företaget då det kortsiktiga oetiska agerandet kan skada företagets långsiktiga framgångsfaktorer. Att komplettera konsekvensetik med pliktetik (se 3.4.1 Pliktetik) är därför en god början till ett framgångsrikt etiskt recept för både individ och företag⁸². Redovisningsmässigt är konsekvensetiken i princip motsatsen till pliktetiken, det vill säga företaget kan redovisa hur som helst så länge önskade effekter uppnås.

3.4.3 Regeletik

Denna etik betonar vikten av att vissa handlingar alltid är oetiska, oavsett vilka dess konsekvenser blir. Det kommer aldrig vara rätt att ljuga, då det är fel i grunden. Den största problematiken i detta synsätt är när två oetiska handlingar ställs mot varandra. Det kan vara nödvändigt, men oerhört svårt, att välja mellan två felaktiga beslut⁸³. Samtidigt kan inte två olika etiska handlingar vara sanna i samma situation, en av dem måste bortprioriteras och den kvarvarande är den bästa vägen⁸⁴. I redovisningen kan detta handla om olika bedömningsalternativ och att avgöra vilket av dessa företaget bör välja.

3.4.4 Sinnelagsetik

Sinnelagsetiken fokuserar på vilken avsikten med agerandet är. Så länge syftet är gott och avsikten inte är oetisk är handlingen försvarad⁸⁵ eftersom ingen kan kontrollera konsekvensen av en tillfällighet⁸⁶. Problemet i denna situation är att det i förväg aldrig finns ett säkert sätt att fastställa individens avsikt med agerande⁸⁷. Om redovisaren har som ändamål att visa en rättvisande bild av företaget är således agerandet accepterat enligt denna typ av etik.

3.4.5 Dygdetik

Denna skola menar att en dygdig individ per definition vet vad som är det etiskt rätta. Hederlighet är en dygd. Agerar individen oetiskt är denne oärlig och därmed inte dygdig. Teorin betonar även hur viktigt det är att utveckla dygden hos individen för att kunna identifiera och följa den etiska vägen⁸⁸. En redovisare har samma grad av ärlighet både privat och professionellt och tar således med sig sina etiska värderingar till alla situationer i livet. Det som gör någon till en bra redovisare behöver däremot inte nödvändigtvis vara detsamma som gör denne till en bra familjemedlem eller liknande. Dessa olika roller skapar konflikter hos individen⁸⁹ då denne måste anpassa sina olika roller till olika situationer, men dygden består.

⁸¹ <http://web.telia.com>, 2008-04-16

⁸² Koskinen Lennart, 1999

⁸³ <http://web.telia.com>, 2008-04-16

⁸⁴ Tännsjö Torbjörn, 2003

⁸⁵ <http://web.telia.com>, 2008-04-16

⁸⁶ Koskinen Lennart, 1999

⁸⁷ <http://web.telia.com>, 2008-04-16

⁸⁸ Tännsjö Torbjörn, 2003

⁸⁹ Duska Ronald F et al, 2003

3.4.6 Egoism

Det egoistiska angreppssättet bygger på att det alternativ som bäst gynnar individen ifråga, i denna uppsats företaget eller den enskilda redovisaren, bör väljas. Problemet med egoistiskt agerande är då detta sker på bekostnad av andras intressen. Anledningen till att oetiskt handlande förekommer är således, enligt denna teori, att den som vidtar handlingen gör det för företagets bästa⁹⁰, vilket inte nödvändigtvis behöver vara det beslut som bäst beskriver verkligheten. Detta innebär problem då redovisningen utformas för att bland annat tillgodose externa intressenter med rättvisande information om företaget.

3.4.7 Utilitarism

Detta synsätt förespråkar det alternativ som gynnar så många människor som möjligt och ett alternativ som gynnar individen är, till skillnad från den egoistiska teorin, endast acceptabelt om det även främjar andra individers intressen. Utilitarismen inkluderar även fler moraliska överväganden än den egoistiska teorin, då den tar hänsyn till samhället i stort, snarare än en enskild individ. Problemet med utilitarismen är just påverkbarheten av så många människor som möjligt. Ofta är det inte praktiskt möjligt att fördela ut de positiva effekterna till alla individer. Ytterligare ett problem är att definiera vad som är bra och gynnar den stora massan. För redovisaren blir det främst ett problem vid bedömningar, exempelvis vid uppskattning av en tillgångs värde, där det inte finns någon given standard⁹¹. Samma situation kan av olika redovisare uppfattas och redovisas på skilda sätt. Detta innebär inte att den stora massan eller samhället gynnas på bästa sätt eftersom dessa kan bli vilseledda på grund av att olika redovisningsval för samma situation väljs.

3.5 Etisk beslutsprocess

Det mänskliga psyket har, om det är opåverkat av yttre faktorer, en speciell förmåga att fatta etiska beslut, vilket ofta benämns som etiskt förnuft⁹². Människor försöker, enligt den ekonomiska teorin om den rationella människan, optimera sina beslut. Rationaliteten i beslutsfattandet begränsas emellertid av exempelvis fysiska hinder eller värderingar. Det är således inte alltid möjligt att fatta optimala beslut och därför söker människan istället fatta tillfredsställande beslut, det vill säga uppnå ett så bra resultat som möjligt⁹³. Detta behöver inte nödvändigtvis vara i enlighet med den normativa etikens utgångspunkter. Problemet är att få individer att agera etiskt och samtidigt ta hänsyn till kostnader och nytta av beslutet. Här har motivation, kunskap och inställning betydelse. Enkelt uttryckt ska etiska redovisningsbeslut fattas eftersom det är det bästa agerandet⁹⁴.

⁹⁰ Duska Ronald F et al, 2003

⁹¹ Ibid

⁹² Kainz P. Howard, 1988

⁹³ Artsberg Kristina, 2003

⁹⁴ Treviño Linda K et al, 2004

Varje individ genomgår åtta steg i sin etiska beslutsprocess⁹⁵:

1. samla in fakta
2. identifiera de etiska osäkerheterna
3. identifiera berörda parter (internt, externt)
4. identifiera konsekvenserna (för berörda parter)
 - lång-/korttidseffekter
 - symboliska effekter
 - hemlighetsmakeri → vad händer om bubblan spricker?
5. identifiera skyldigheter kopplade till beslutet
6. överväg den egna personligheten och integriteten
7. tänk kreativt (alternativa handlingsplaner)
8. gå på magkänsla!

Figur 3.4:1 Den etiska beslutsprocessen, fritt efter Treviño och Nelson

Magkänslan är nyckelordet i hela beslutsprocessen. Det är individens samvete som signalerar om beslutet är taget i rätt eller fel riktning.

Alla individer startar sin etiska process när medvetenheten om det aktuella dilemma uppstår. Därefter pågår en inre dialog hos respektive individ för att nå ett beslut om vad som är etiskt rätt eller fel att göra. Risken att individer utifrån dessa överväganden kommer fram till skilda beslut är stor. Slutligen väljer individen att agera efter den etiska vägen eller inte. Oetiskt agerande motiveras ofta genom frasen ”alla andra gör så”, vilket rationaliserar beteendet. Ursäkten fungerar likväl som ett grupptryck, en påminnelse om att så gör denna grupp och för att bli accepterad gör nya individer i gruppen likadant. Det finns också individer som inte vågar eller vill ifrågasätta sina överordnade. Om arbetsordern är oetisk accepterar individen detta på grund av att denne vill behålla sitt jobb⁹⁶. Orsaker till att oetiska redovisningsbedömningar görs kan vara individens vilja att vara företaget till lags, bristande moralisk grund eller oförmåga att säga ifrån vid beslut som är tveksamma ur ett etiskt perspektiv. Dessutom kan en medarbetare ha en vilja att göra bedömningar som primärt gynnar den enskilda individen (se 3.8.3 Agentteorin och Samhällsansatsen).

3.6 Redovisningens syfte ur ett etiskt perspektiv

Ett av externredovisningens syften är att förmedla information främst till intressenter utanför företaget. Dessa har vanligen olika informationsbehov. En central fråga är därför hur redovisningen ska utformas för att kunna användas som beslutsunderlag för intressenterna⁹⁷.

⁹⁵ Treviño Linda K et al, 2004

⁹⁶ Ibid

⁹⁷ Smith Dag, 2006

Redovisarens huvudsakliga etiska ansvar är svårt att definiera då denne både har externa lagar och regler samt interna bestämmelser att följa. Utifrån dessa ska sedan ett etiskt angreppssätt appliceras. Det valda angreppssättet är ofta subjektivt, vilket många gånger leder till oenigheter och diskussioner om detta sätt verkligen är korrekt. Etiken används därför som ett verktyg vid beslutsfattande, samt för att försöka förstå varför människor betar sig på ett visst sätt⁹⁸.

Årsredovisningen ska enligt Årsredovisningslagen (ÅRL) upprättas enligt god redovisningssed⁹⁹, vilket definieras som ”*En faktisk förekommande praxis hos en kvalitativt representativ krets av bokföringsskyldiga*” och har sedan 1976 varit lag i Sverige¹⁰⁰. Beskrivningen under 3.2 Etisk definition anger att etik är detsamma som sed och därför är god redovisningssed av betydelse för att uppnå en etisk redovisning. Seden är således ett hjälpmedel för att uppnå en rättvisande bild av företagets verksamhet¹⁰¹. God redovisningssed innebär att följa befintliga lagar samt den praxis som råder. Både lag och praxis är föremål för förändring. Den goda redovisningsseden är därför ett mindre formellt komplement till den formella lagstiftningen som har en långsam anpassningsförmåga till nya företeelser i omgivningen, exempelvis nya informationsbehov samt tekniska möjligheter. Även sådana nyheter måste beaktas i redovisningen och i detta syfte ska även god redovisningssed, som uppdateras fortare än lagar, tillämpas¹⁰².

Redovisningens syfte definieras enligt Financial Accounting Standards Board (FASB) som ”*att tillhandahålla information som är användbar vid ekonomiskt beslutsfattande*”. God redovisningssed har betydelse för att en rättvisande bild av företaget ska uppnås¹⁰³. Rättvisande bild sätter användaren i fokus då den anger att det är denna som inte ska vilseledas¹⁰⁴. Avsikten är att då lag samt normgivning följs av icke-noterade bolag ska god redovisningssed vara uppnådd¹⁰⁵.

3.7 Kvalitet i redovisningen

Redovisningen bör uppnå de kvalitativa egenskaperna relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet för att ge en verklighetstrogen bild¹⁰⁶. Trots att dessa aspekter beaktas kan informationen bli vilseledande om den är ofullständig¹⁰⁷. Vissa kvalitativa egenskaper strider även mot varandra, exempelvis kravet på relevans och rättvisande bild samt försiktighetsprincipen¹⁰⁸. Regeletiken kan användas för att besluta om vilket alternativ som är lämpligast vid en given situation (se 3.4.3 Regeletik).

⁹⁸ Duska Ronald F et al, 2003

⁹⁹ FAR SRS, 2007

¹⁰⁰ Nilsson Stellan, s. 15, 2002

¹⁰¹ FAR SRS, 2007

¹⁰² Nilsson Stellan, 2002

¹⁰³ Ibid, s. 17

¹⁰⁴ Artsberg Kristina, 2003

¹⁰⁵ FAR SRS, 2007

¹⁰⁶ Smith Dag, 2006

¹⁰⁷ Artsberg Kristina, 2003

¹⁰⁸ Nilsson Stellan, 2002

Enligt den kvalitativa egenskapen jämförbarhet ska lika händelser och tillstånd redovisas på samma sätt, vilket är svårt att uppnå då liknande situationer inte alltid tolkas på samma sätt av olika personer. Syftet är att uppnå jämförbarhet mellan företag samt över tiden för ett och samma företag. Kravet på jämförbarhet får emellertid inte innebära att företaget låter bli att anpassa sig till nya lagar eller standarder eller låter bli att göra nödvändiga förbättringar¹⁰⁹.

Bedömningar får inte heller drivas så långt att de kommer i konflikt med kravet på rättvisande bild av resultat och ställning¹¹⁰. Detta krav uppnås genom verklighetsförankrade bedömningar samt att tilläggsupplysningar och beräkningar i noter tillsammans med resultat- och balansräkning ger en rättvisande helhetsbild¹¹¹. Dessa krav ska uppfyllas för att redovisningen ska vara av god kvalitet.

3.7.1 Revision för att uppnå kvalitet

Revisionen har stor betydelse för den kvalitet som krävs i redovisningen, då den säkerställer att redovisningen ger en rättvisande bild av företagets verksamhet. Detta ger förutsättningar för ett effektivt affärsklimat¹¹². Den pålitliga informationen är nödvändig för både interna intressenter, såsom ägare och styrelse, och externa intressenter, såsom leverantörer, kunder och banker¹¹³.

Ytterligare en av revisionens uppgifter är att förebygga otillåtna bedömningar. Revisionen har en preventiv inverkan, eftersom revisorns närvaro i sig förhindrar många felaktigheter i redovisningen; både medvetna och omedvetna¹¹⁴. En stor del av alla redovisningsfel sker av misstag på grund av okunskap. Därför har extern granskning en viktig uppgift i att upptäcka och korrigera dessa felaktigheter¹¹⁵.

3.7.2 Uppmärksammande av oetiskt agerande

Ett problem, som blir särskilt aktuellt när det gäller redovisningsfrågor där gränsdragningarna är hårfina, är om och när en revisor bör uppmärksamma ett företags oetiska bedömningar. Detta är en del i professionalism och ett nödvändigt karaktäristika för denna egenskap är:¹¹⁶

”The practitioner should possess a spirit of loyalty [...] and should not allow any unprofessional acts to bring shame upon the entire profession”¹¹⁷

¹⁰⁹ Smith Dag, 2006

¹¹⁰ FAR SRS, 2008

¹¹¹ FAR SRS, 2007

¹¹² Brännström Dan, 2005

¹¹³ Magnusson Jan, 2007

¹¹⁴ Brännström Dan, 2005

¹¹⁵ Precht Elisabeth, 2005

¹¹⁶ Duska Ronald F et al, 2003

¹¹⁷ Ibid, s. 150

Om agerandet skulle generera skada är det alltid etiskt försvarbart att uppmärksamma trots att människan är uppfostrad med synsättet att det är fult att rapportera andras felaktigheter¹¹⁸. I syfte att uppnå förtroende för redovisningsinformationen är det av största betydelse att felaktigheter uppmärksammas och här har revisorn en viktig roll. I händelse att ett företag vill lura revisorn finns emellertid en risk i att detta sker, vilket åskådliggörs i nedanstående citat:

”Många har påpekat att revisorerna har små möjligheter att upptäcka fel som görs medvetet. ... Det har hävdats att om en företagare (eller ekonomichef e. dyl.) vill lura en revisor så har han goda möjligheter att lyckas med det ...”¹¹⁹

3.8 Betydelsen av rättvisande bedömningar

Redovisningsalternativ som uttrycker verksamhetens verkliga ekonomiska ställning ska väljas framför de alternativ som ger en mindre rättvisande bild av verksamheten. Genom dessa val ökar värdet av den redovisningsinformation som används av intressenterna¹²⁰. Situationer där alla detaljer inte avslöjas accepteras av revisorn om det inte förändrar beteendet hos utomstående intressenter för att gynna det egna företaget.

Redovisningsinformationens relevans är av största betydelse för beslutsfattande, exempelvis i samband med investeringsbeslut. I dessa situationer finns ett riskmoment, vilket kan reduceras genom att revisorn försäkrar att redovisningen är relevant. För att skapa effektiva marknader där korrekt information ges till beslutsfattare är det viktigt att försäkra att all relevant information är inkluderad, samt att den är tillförlitlig och förståbar¹²¹. Detta agerande, i kombination med att ge ett intryck av hederlighet och lojalitet, inger förtroende och skapar på så sätt en längre och bättre relation med motparten¹²².

I händelse att ett företag inte litar på sin motpart vid köp av ett objekt uppstår transaktionskostnader utöver föremålets egentliga pris. Det kan exempelvis handla om kostnader för att ta reda på om säljaren verkligen äger objektet samt hjälp med avtalsformulering som skydd för eventuella misstankar mot säljaren. Denna misstro skapar således ineffektivitet på marknaden¹²³. Detta kan bli fallet då revisionsplikten försvinner och vissa företag väljer att inte längre anlita revisorer.

3.8.1 Bedömningsars grund

Befintliga redovisningsregler anger vad som är viktigt att upplysa om i redovisningen samt att dessa siffror ska tas fram med hjälp av accepterade principer. Trots att dessa redovisningsregler följs uppstår problem angående vilka upplysningar som ska lämnas¹²⁴ då reglerna tolkas på olika sätt. Detta innebär att det finns flera möjliga bedömningsval till varje beslutssituation, vilket kräver en avvägning som kan ge godtyckliga beslut. Detta kan emellertid inte betraktas som ett felaktigt tillvägagångssätt då olika beslut symboliserar olika

¹¹⁸ Duska Ronald F et al, 2003

¹¹⁹ <http://www.sou.gov.se>, s. 75, 2008-04-03

¹²⁰ Sandell Niklas, 2006

¹²¹ Artsberg Kristina, 2003

¹²² Sen Amartya, 1995

¹²³ Ibid

¹²⁴ Duska Ronald F et al, 2003

sätt att tolka den aktuella situationen. Därmed kan liknande situationer i olika företag komma att avspeglas på olika sätt i redovisningen¹²⁵.

Etiken i samband med redovisningsbedömningar gäller dess relevans samt om handlingen är acceptabel. Vad som av enskilda individer bedöms som acceptabelt har att göra med typ av åtgärd samt handlingens väsentlighet. Oetiska bedömningar i samband med ett månadsbokslut är till exempel inte lika allvarliga som motsvarande i ett årsbokslut. Utöver detta är syftet med bedömningen relevant, där själviska bedömningar bedöms hårdare¹²⁶.

Beroende på vilket etiskt perspektiv en individ baserar sitt beslut på, gynnar det primärt individen själv, medarbetarna eller rent av företaget som helhet. Det valda perspektivet motiverar även individen att styras av exempelvis sina egna värderingar, företagets normer eller aktuella lagar¹²⁷.

3.8.2 Motiv till missvisande bedömningar

Effekten av exempelvis belöningsystem kan bli att den redovisningsansvariga anpassar redovisningen i syfte att antingen uppnå ett visst mål som ger denne en bonus eller för att vilseleda en intressent. Som styrelseledamot eller verkställande direktör kan dessa subjektiva val betraktas som positiva då de exempelvis bidrar till att utjämna resultaten mellan åren och detta i sin tur premieras genom aktiemarknaden. Detta beteende är inte olagligt, men skapar däremot utrymme för manipulativt beteende då redovisningsval som inte på bästa sätt beskriver verksamhetens ekonomiska förutsättningar väljs. Agerandet innebär ett slags utnyttjande av redovisningssystemet och dess höga tilltro. Om den oetiska bedömningen ger positiv eller negativ inverkan har mindre betydelse för om det är en manipulering eller inte. Svårigheten är att innebörden av oetiskt agerande uppfattas olika av olika personer¹²⁸.

Redovisningsinformationen kan även bli missvisande då en ansvarig gör speciella justeringar för att uppnå eftersträfvade effekter, vilket kan resultera i att externa intressenter i sin tur gör felaktiga bedömningar. Beviljande av krediter, aktiekurs samt bonusar är exempel på faktorer som med största sannolikhet påverkas av missvisande redovisning. Felaktig redovisning behöver dock inte nödvändigtvis vara resultatet av medvetna justeringar utan kan även bero på rena misstag¹²⁹. Individen begår fler misstag¹³⁰ och utför fler bedrägliga handlingar under tidspress¹³¹ än när det finns tid för reflektion och eftertanke¹³². Klarar individen dessutom inte av att identifiera det etiska dilemma, det vill säga om individen är omedveten om handlingens bristande etik, kan denne inte heller klandras om följden blir oetiskt agerande¹³³.

Företagets ekonomiska intressenter har ofta skilda intressen i räkenskaperna, men gemensamt för dem alla är att företaget måste undvika ekonomisk skada. Externa intressenters agerande kan styra företagets handlande¹³⁴. Detta kan vara fallet då exempelvis en extern finansiär ställer krav på en viss soliditetsnivå för att bevilja företaget lån. Om detta krav inte är uppnått

¹²⁵ Sen Amartya, 1995

¹²⁶ Sandell Niklas, 2006

¹²⁷ Treviño Linda K et al, 2003

¹²⁸ Sandell Niklas, 2006

¹²⁹ Duska Ronald F et al, 2003

¹³⁰ Treviño Linda K et al, 2004

¹³¹ Treviño Linda K et al, 2003

¹³² Treviño Linda K et al, 2004

¹³³ Treviño Linda K et al, 2003

¹³⁴ Treviño Linda K et al, 2004

kommer företaget att försöka nå det med hjälp av olika redovisningsmetoder. Genom medvetenhet om vilka konsekvenser olika redovisningsval kan få, i kombination med att många etiska dilemman ofta är förutsägbara, finns således en risk att redovisaren väljer en oetisk väg¹³⁵ för att uppnå ett visst krav.

3.8.3 Agentteorin och Samhällsansatsen

I många fall vet den enskilda personen vad som inte bör göras, men hur denne däremot bör agera är svårare att definiera¹³⁶. För att förklara varför människan betar sig på ett visst sätt har två teorier utvecklats, nämligen agentteorin och samhällsansatsen¹³⁷.

Det första angreppssättet bygger på att den så kallade agenten - uppdragstagaren - utför uppgifter åt den så kallade principalen - uppdragsgivaren. Den sistnämnda befinner sig ur ett maktperspektiv i högre rang än den förstnämnda och de båda aktörernas mål kan stå i konflikt med varandra. Agentteorin utgår från att varje individ är rationell och nyttomaximerande samt att agenten försöker öka sin nytta, utifrån sina egna mål, på bekostnad av principalens. Detta kan yttra sig i form av att agenten försöker maximera sin prestation för de områden som är direkt kopplade till eventuell bonus. Denna teori förklarar förekomsten av flera olika redovisningsval för en och samma händelse, som att varje agent har försökt uppnå de mål som är förknippade med det bonusbaserade måttet¹³⁸.

Samhällsansatsen å andra sidan har sin utgångspunkt i att redovisningsförändringar bland annat orsakas av otillgänglig kunskap om alternativa redovisningssätt och problem i samhället, beroende på att verklighetens komplexitet är svår att avbilda i redovisningen. Denna teori kritiserar agentteorins förenklade antaganden om hur människor och samhällen fungerar och betonar istället redovisningens komplexitet. På grund av denna komplexitet ifrågasätts redovisningens avbildningsförmåga av verkligheten¹³⁹. Enligt denna teori är således okunskap en orsak till skilda sätt att redovisa.

¹³⁵ Treviño Linda K et al, 2004

¹³⁶ Duska Ronald F et al, 2003

¹³⁷ Artsberg Kristina, 2003

¹³⁸ Ibid

¹³⁹ Ibid

4. EMPIRI

Detta kapitel presenterar intervjupersonernas inställning till uppsatsens problemområden. Respektive respondents empiriska bidrag presenteras var för sig. Bilaga 1 innehåller den intervjuguide vi har använt vid de personliga intervjuerna.

4.1 Empiriska utgångspunkter

Denna uppsats empiri bygger på intervjuer med auktoriserade revisorer från tre olika storlekar av byråer. Anledningen till denna fördelning är att vi vill inkludera uppfattningar från ett brett spektra av revisionsbolag. Eftersom tidsramen för denna uppsats inte är sådan att vi kan göra en stor undersökning bland fler byråer har vi valt respondenter från olika storlek på byråer. Samtliga respondenter jobbar med ägarledda bolag, men har olika uppfattningar om vår frågeställning.

Tre intervjuer med yrkesverksamma revisorer, som har kontakt med de företag som berörs av revisionsplikten avskaffande ger en bild av hur problemet uppfattas av både revisor och redovisare. Däremot upplever vi det inte relevant att intervju enskilda företagare om deras etiska bedömningar, enligt motivering under 2.2.1 Primärdata.

I syfte att garantera våra respondents anonymitet är deras namn fingerade och deras arbetsplatser benämns "Stor byrå", "Medelstor byrå" samt "Liten byrå". En kortfattad presentation av respondenterna görs under respektive kapitel. Eftersom vi upplever att etik kan definieras på skilda sätt har vi bett respondenterna redogöra för vilken innebörd de lägger i begreppet "etik" utifrån kundens perspektiv. Detta redovisas under respektive intervju nedan.

4.2 Intervju med Elvis, Stor byrå

Respondenten från denna byrå kallas Elvis i uppsatsen. Han har jobbat sju år i branschen, varav 6 år på nuvarande byrå och ett år på en mindre. Elvis jobbar främst med ägarledda bolag. En stor del av respondentens klienter är sådana som kommer ha möjlighet att välja bort revisionen när en lagändring på området sker. Elvis anser att det är väldigt viktigt att informera kunden om detta, då det finns företag som inte vet om att denna möjlighet finns. En diskussion om ämnet skapar en öppenhet mellan revisor och klient och kan förhoppningsvis leda till att förtroendet för revisorn ökar och att tjänsten därmed behålls.

Respondentens gissning är att 7-8 % av dem som har möjlighet att välja bort revision kommer att göra det. Han tror att de flesta företagen fortfarande kommer efterfråga granskning av redovisningen. Elvis anser att de bolag som främst kommer att välja bort revision är enmansbolag med bra ekonomi och vilande bolag. Enmansbolag har bara en ägare och inga skulder eller anställda, medan vilande bolag främst är ett skal och saknar både verksamhet och kassaflöden.

4.2.1 Etisk definition

För Elvis innebär etiskt agerande ur klientens synvinkel att denna gör rätt mot anställda, leverantörer och kunder. Elvis utgångspunkt är att klienten är ärlig och han säger sig känna om en klient inte är hederlig.

"Som revisor har man liksom någon slags rättighet ändå va, att utgå från att de gör rätt, tills man har liksom bevisat motsatsen."

Respondenten säger att byrån försöker sortera ut de bolag som inte visar ett gott etiskt beteende genom att avsäga sig de uppdragen och jobbar istället främst med företag som vill göra rätt för sig.

4.2.2 Kvalitet i redovisningen

Revision innebär att kvaliteten i företagens redovisning till viss del säkerställs. Elvis uttrycker sig angående företagens redovisningar enligt följande:

"Revision är egentligen någon slags kvalitetssäkring av att det de facto stämmer med verkligheten."

Revision innebär att en utomstående part granskar räkenskaperna. Utan denna granskning av en oberoende part kommer endast en syn, ofta subjektiv, finnas på redovisningen och denna kommer således inte ge lika värdefull information.

För de företag som väljer att inte längre anlita revisorer efter revisionspliktens avskaffande kommer inte denna kvalitetssäkring finnas kvar. Många av dessa bolag kommer istället att anlita någon form av redovisningsbyrå, spår Elvis. Dessa kommer att redovisa enligt företagarens egna önskemål, såvida det inte helt och hållet strider mot lagen. Om en redovisningskonsult anlitas kommer denna emellertid inte gå med på vad som helst. Redovisningskonsulterna som utför dessa tjänster har däremot ofta inte den kompetens, i exempelvis värderingsfrågor, som revisorer har. Elvis uttrycker:

"En redovisningskonsults ansvar går inte lika långt som revisorns ansvar."

Dessutom säkerställer inte dessa konsulter att redovisningen stämmer på det sätt som revisorn gör och som ett resultat av detta minskar kvaliteten i dessa dokument. Respondenten menar emellertid att trots den kvalitetssäkring som revisionen innebär är det möjligt för företaget att visa ett missvisande resultat och därmed lura revisorn.

Respondenten tror att många av de större företagen som får välja bort revisionen inte kommer göra det eftersom tjänsten innebär en kvalitetsstämpel. Dessutom fungerar revisorn ofta som rådgivare och bollplank, vilka är ytterligare anledningar till att fortsätta anlita revisorn.

4.2.2.1 Revisionens mervärde

Redovisaren och revisorn har olika perspektiv, den förste en detaljkunskap, den andre ett helikopterperspektiv. Båda behövs, enligt Elvis, för att redovisningen ska ge en bra helhetsbild. Revisorn är även en tillgång då denna har erfarenhet och kan jämföra med andra företag inom samma bransch. Revisorn kan utifrån detta perspektiv ge råd och tips till företagaren.

Att behålla revisionen innebär även en fördel vid kreditgivning. Dessutom blir Skatteverkets kontroll troligen inte lika ingående då företaget i deklarationen anger att revision har utförts, menar Elvis. Revisorn rättar idag även till mycket i klientens redovisning innan denna godkänns. Om revision inte sker kommer många av dessa fel aldrig upptäckas, menar Elvis.

4.2.3 Effekter på bedömningar av revisionsplikten avskaffande

Respondenten anser att risken för manipulering av redovisningen kommer att öka om revision inte görs, då detta innebär att risken för att bli påkommen minskar. Kontrollen i samband med revision fungerar idag som avskräckande från att göra oetiska bedömningar och om denna kontroll försvinner får de som vill göra fel större chans till detta. Det är, enligt Elvis, företagsledningen som ger riktlinjer om vilka etiska bedömningar som ska gälla. Om de därutöver inte har kontroll över redovisningen ökar risken för oetiska bedömningar hos redovisaren som individ. Elvis menar också att om ägaren idag inte engagerar sig i företagets redovisning måste denna börja göra det för att inte bli lurad av redovisningspersonalens bedömningar och därefter eventuellt ansvarig för dessa gentemot externa intressenter.

Avskaffandet av revisionsplikten kan, enligt Elvis, få konsekvenser om företaget går dåligt. I denna situation finns ofta en vilja hos företaget att framstå i bättre dager än vad som verkligen är fallet i syfte att undvika likvidation. Exempelvis kan osäkra fordringar bedömas som säkra eller lagret redovisas till ett högre värde än det verkliga. Utan revision kommer inte detta upptäckas i samma utsträckning som tidigare. Elvis menar även att det finns en ökad risk att lagar och regler inte följs, medvetet eller omedvetet, när ingen revisor kontrollerar redovisningen.

Både medarbetare och externa intressenter måste kunna lita på företaget som arbetsgivare respektive samarbetspartner. Elvis menar att det är svårare att uppnå denna tillförlitlighet när räkenskaperna inte granskas av en utomstående part. Om redovisaren vilseleder intressenter så att dessa fattar ett beslut grundat på felaktiga räkenskaper kan företaget sedan bli skadeståndsskyldigt. Detta kan exempelvis vara fallet då en leverantör levererar varor med grund i att företaget bedöms vara kreditvärdigt trots att det i själva verket inte är det och i slutändan således inte kan betala.

Tidspress är en faktor som, enligt Elvis, redan idag medför att företagen av praktiska skäl, för att slippa straffavgifter och liknande, nöjer sig med otillräckliga underlag.

”Småbolag har oftast ett halvår på sig [...], revisorn ringer och påminner att det bara är ett par månader kvar.”

Trots revisorns påtryckningar lämnar många företagare in redovisningsmaterialet, vilket ibland är bristfälligt, i sista stund. Enligt Elvis är detta i sig ett oetiskt agerande, det vill säga att inte ta fram tillräckliga underlag. Oetiska bedömningar kan även skapas i samband med ointresse vid tidspress som ett resultat av att företaget skjuter besluten åt sidan tills det näst intill är för sent.

4.2.4 Motiv bakom bedömningar

Företagen ställer sig enligt respondenten frågor i stil med ”Vad skulle kunna hända om vi gör fel?” och ”Vad tjänar vi på att göra rätt?”. Motivet till oetiska bedömningar kan vara dels okunskap, dels en vilja att visa en annan bild än den verkliga av företaget, menar Elvis. Revisorn försöker alltid identifiera motivet bakom en oetisk handling.

Respondenten säger att skatten ofta styr vilka redovisningsval företaget gör. Om företaget går bra vill ledningen ofta sänka resultatet i syfte att betala mindre skatt. Då verksamheten istället går dåligt finns det ofta incitament att höja resultatet i syfte att dölja att företaget går dåligt.

De företag som omedvetet gör oetiska bedömningar och inte längre anlitar revisorer kommer med största sannolikhet inte uppmärksamma konsekvenserna av dessa förrän vid Skatteverkets kontroller, menar Elvis. Däremot är respondentens uppfattning att följden troligen blir att kreditinstitut inte längre kommer vara villiga att låna ut pengar om ingen revisor har granskat redovisningen. Görs å andra sidan medvetna oetiska bedömningar finns ett syfte bakom dessa och då känner redovisaren till både risker och konsekvenser.

4.2.5 Konsekvenser av oetiskt agerande

I syfte att upptäcka oetiska bedömningar jämförs nyckeltal för olika bolag inom samma bransch. Det kan vara svårt att upptäcka dessa oetiska handlingar, anser Elvis, men revisorn försöker se till att en rättvisande bild av företaget uppnås. Det finns dessutom extra krav på revision av poster som är lättare att manipulera, exempelvis lagerposter.

Vid upptäckt av oetiska bedömningar påtalar revisorn dessa felaktigheter för klienten, som därefter ofta ändrar sina beslut om denna uppfattar bedömningen på samma sätt som revisorn.

”[...] ofta man är ute och så noterar man brister och felaktigheter, men då, oftast när vi påtalar så ändrar ju kunderna.”

Ibland kan det dock, enligt Elvis, vara svårt att enas om en bedömning som både revisor och klient är nöjd med. I ett sådant läge kan revisorn välja att skriva en oren revisionsberättelse och i denna påpeka i vilken post tveksamheten ligger. Detta kan vara fallet med lagerredovisning då det många gånger är problem med att göra en lagerinventering.

4.2.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionsplikten avskaffande

Elvis uppfattning är att de krav som idag finns på reviderade årsredovisningar även i fortsättningen kommer ställas av exempelvis banker när det gäller kreditgivning. Däremot spekulerar han i att endast de mest riskfyllda posterna kan komma att behöva granskas. Kanske kommer andra institut, såsom Bolagsverket, öka kontrollen av de årsredovisningar som registreras.

Även efter ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten ska god redovisningssed följas men det blir enligt Elvis svårt att säkerställa att så verkligen sker då kontrollen minskar.

”Den ska ju följas, oavsett, men sen är ju frågan hur, hur man säkerställer att den är korrekt.”

Respondenten tror dock att förenklade regler som underlättar för företagen som har valt bort revisionsplikten kan komma att utvecklas och effekten av dessa enklare regler skulle då troligtvis bli att god redovisningssed ändå upprätthålls.

"Jag tror det kommer bli förenklingsregler kring god redovisningssed också, så att i princip alla företag kommer använda... alla småföretag har samma regelverk då, blir ganska tydligt vad de ska göra."

4.3 Intervju med Peter, Medelstor byrå

Denna byrås representant kallas Peter i uppsatsen. Peter är auktoriserad revisor sedan tio år tillbaka, varav två på nuvarande byrå och åtta på en mindre. Hans uppdrag handlar främst om ägarledda bolag men även inrefererade uppdrag, vilket innebär att revisionsbyrån i Sverige reviderar dotterbolagen till utländska moderbolag som anlitar denna revisionsbyrå, men enligt instruktioner från revisionsbyrån i det land moderbolaget är verksamt.

Peter uppskattar att ungefär 10-15 % av de företag som får avstå från revision efter ett avskaffande av revisionsplikten kommer att välja bort tjänsten. Främst kommer vilande bolag, de som vill vara oärliga och de som har nödvändig kunskap för att själva sköta sitt företag välja bort revision. Respondenten anser även att om klienten idag har inställningen att en oren revisionsberättelse är acceptabel borde incitamentet att avstå från revision efter ett eventuellt avskaffande av revisionsplikten öka.

4.3.1 Etisk definition

Enligt Peter innebär etiskt agerande ur kundens perspektiv att vara ärlig och leva efter vad som är acceptabelt att göra.

"Ett etiskt agerande av kunden, det, det är ju framförallt ärlighet. Det följer ganska mycket hand i hand med vad som är okej att göra."

Han tycker emellertid att det finns en svårighet i att avgöra vad som är rätt respektive fel. Avståndet mellan rätt och fel är ganska stort och däremellan görs bedömningar som kan vara mer eller mindre korrekta. Peter menar att det etiska ligger i att inte ta reda på vilka regler som gäller.

"Ett etiskt agerande av kunden är ju att han diskuterar alla saker som han är osäker med sin revisor."

4.3.2 Kvalitet i redovisningen

Fördelen med att anlita en revisor är att företagaren vet att redovisningen stämmer. Enligt Peter är följande uttryck vanliga bland klienter:

*"Jag vill kunna sova gott om natten."
"Jag vill veta att detta är rätt."*

Respondenten upplyser om att revisor och klient diskuterar alla etiska osäkerheter. Peter bedömer klientens ärlighet genom kännedom om densamma. Dessutom tar han viss hänsyn till branschtillhörighet och menar att företag inom taxi- och restaurangverksamhet i allmänhet agerar mer oetiskt och oärligt än företag inom andra branscher.

Peters uppfattning är emellertid att om klienten vill lura revisorn så kan denna göra det då det är svårt för revisorn att upptäcka medvetna fel i redovisningen trots den granskning som görs.

"Är det en kund som vill lura revisorn så är det jäkligt svårt, om det är en intelligent kund också får jag säga, då är det svårt att upptäcka det."

Ett exempel är då förfalskade bankkontoutdrag ledde till att revisorns bedömning blev felaktig. Här borde revisorn ha kontaktat banken för att verifiera äktheten i utdragen.

Peters åsikt är att många kunder inte har särskilt god kunskap om redovisning och att flera av dem dessutom tycker att redovisning är tråkigt. Han drar slutsatsen att kombinationen av okunskap och ointresse ger dålig kvalitet i redovisningen och utan revision av en sådan årsredovisning är tillförlitligheten inte stor. Kvaliteten i en sådan årsredovisning blir således bristfällig.

4.3.2.1 Revisionens mervärde

Ett företags nytta av att anlita en revisor är, enligt respondenten, den expertkunskap denna ger tillgång till. Revisionen är även en fördel då företaget vill låna pengar eller sälja verksamheten eftersom det innebär att revisorn har kontrollerat redovisningens äkthet. Att behålla revisionen innebär också att företaget slipper en ökad kontroll från Skatteverket eller en anpassning till de nya regler som träder i kraft för dem som väljer bort revision.

4.3.3 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande

Peters åsikt är att det etiska förhållningssättet är personligt och ligger inte i grund och botten hos företaget som helhet. Personligheten ändras inte enbart på grund av att revisionsplikten försvinner. Trots detta ser han en ökad risk för fler oetiska bedömningar när revisionsplikten upphör, i synnerhet då företaget själv sköter sin redovisning och inte anlitar någon form av redovisningskonsult. Företaget arbetar nästan aldrig för samhällets bästa utan ser till den egna verksamhetens bästa. Därför finns det även risk för påtryckningar om ändrade bedömningar från ledningen. Efter revisionspliktens avskaffande tror Peter att de flesta företagen kommer våga göra annorlunda etiska bedömningar jämfört med idag.

Den största etiska effekten av revisionspliktens avskaffande är, ur Peters synvinkel, en ökad risk för medvetet fuskande. För företag som redan idag fuskar är denna risk särskilt stor då deras syfte många gånger är att vilseleda utomstående parter så långt det är möjligt. Dessutom menar han att okunskapen hos många företagare kommer leda till felaktig redovisning när det inte finns en revisor som kan bistå med råd.

"Många kan inte bokföra, man tycker det är skittråkigt och tycker det är svårt. Om de väljer bort revisorn så kommer det inte... kunna lita på en siffra som står där."

Om ett företag dessutom går dåligt ser Peter en risk i att deras redovisningsbedömningar kommer förändras åt det oetiska hållet i syfte att inte riskera konkurs. Exempelvis kan en kundfordran som egentligen bedöms som osäker anges som säker i redovisningen. Företag med risk för konkurs kan, enligt respondenten, även komma att välja bort revision eftersom denna medför en kostnad.

Slarviga företag som inte har kontroll på alla sina uppgifter kan på grund av tidspress, exempelvis inför deklarationen, vara tvungna att lämna in bristfälligt material i syfte att slippa straffavgifter vid försenad inlämning. I vissa fall finns inte ens underlag för allt, uppger Peter. I dessa fall är företagen sent ute och då ser respondenten en ökad risk för oetiska bedömningar. Detta, menar Peter, kan ge ännu större effekter om bolaget inte har någon revisor som kontrollerar uppgifterna. Då finns endast företagets, eller kanske till och med enbart den enskilda redovisarens, syn på bedömningarna.

Respondenten spår även att de bolag som redan idag har orena revisionsberättelser och därmed även en bristande kvalitet i redovisningen kommer att avstå från revision om plikten upphör. Följden skulle med största sannolikhet bli ännu sämre kvalitet. Denna utveckling skulle långsiktigt leda till förlorade skatteintäkter för samhället och fler rättsprocesser, vilket i sin tur kostar pengar. I värsta fall blir kvaliteten så lidande hos företag att de inom loppet av ett par år från det att de väljer bort revision blir utslagna från marknaden.

4.3.4 Motiv bakom bedömningar

För de företag som gör medvetna oetiska bedömningar finns ett motiv bakom valen, exempelvis minskning av skatten. De vet konsekvenserna redan när de fattar ett oetiskt beslut. Om inte den oetiska handlingen upptäcks finns en stor risk att det uppmuntrar till fler oetiska bedömningar i fortsättningen då det gav önskad effekt första gången. De som däremot inte har tillräcklig kunskap kommer troligen inte att ändra sina bedömningar medvetet, menar respondenten, och är då inte heller införstådda med konsekvenserna av detta handlande. Konsekvenserna visar sig i dessa fall först vid exempelvis försäljning av bolaget eller granskning av Skattverket.

I många fall är det skatt eller resultat som styr redovisningsbedömningarna, menar Peter, men det kan yttra sig på olika sätt beroende på i vilken situation företaget befinner sig. Ett företag som har visat negativt resultat de senaste åren och nu visar ett positivt resultat vill troligtvis framhäva detta oavsett vilka skattekonsekvenser det får. Ett företag som å andra sidan har en jämn positiv resultatutveckling vill troligen göra redovisningsbedömningar som leder till lägre skatt, säger Peter. Bedömningarna beror även på hur bolagets situation påverkas i övrigt, till exempel vilka nyckeltal bedömningarna ger.

I ägarledda bolag finns dessutom en tendens att inkludera vissa privata kostnader i bolaget. Om det inköpta föremålet inte utnyttjas i tjänsten får det heller inte inkluderas i företagets räkenskaper. Här är det samvetet hos företagaren som styr.

Syftet med redovisningsbedömningarna kan vara olika. Om bedömningarna görs för att minska skatten, visa ett bra resultat eller få en eftertraktad ställning på marknaden är det för företagets egen skull. Om däremot privata kostnader registreras i företaget är det oftast individens önskan. Om motivet är att erhålla finansiering är syftet att vilseleda utomstående intressenter och detta görs då i företagets intresse, vilket Peter exemplifierar genom:

"Behöver de banklån [...] så behöver de visa så bra resultat som möjligt och då kommer de ändra sina bedömningar till att alla kundfordringar är säkra."

4.3.5 Konsekvenser av oetiskt agerande

Respondenten upplyser om att alla former av etiska osäkerheter diskuteras mellan revisor och klient. Forsknings- och utvecklingsprojekt samt regler för representationskostnader är exempel på områden som kan orsaka oetiska bedömningar och därför är dessa ofta föremål för diskussion.

Revisorn tar hänsyn till väsentlighet och risk då denna undersöker kundens bedömningar. Detta innebär enligt Peter att endast belopp av väsentlig storlek är intressanta att undersöka ur revisorns perspektiv, exempelvis om alla kundfordringar kommer att bli betalda. Vid felaktigheter på mindre belopp underrättas klienten om att detta troligtvis inte kommer godkännas av Skatteverket men att det däremot inte beaktas i revisionsberättelsen. Efter att revisorn har påtalat eventuell felaktig redovisning brukar klienten rätta till den aktuella bedömningen. Peter tror att manipulering av redovisningsposter kommer öka hos de företag som väljer bort revisionsplikten, om de inte anlitar en extern konsult för att sköta redovisningen.

Oren revisionsberättelse utfärdas ofta då klienten har dålig likviditet eller där exempelvis ingen lagerinventering är genomförd och lagervärdet därför inte kan fastställas. Även övriga former av oetiskt agerande kan generera en oren revisionsberättelse. Dessutom meddelar Peter Skatteverket om klienten har misskött betalningar av skatter och avgifter.

4.3.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande

För företag som väljer bort revisionen finns inte längre någon garanti för att god redovisningssed följs. Dessa bolag kan göra bedömningar som strider mot detta grundläggande redovisningsbegrepp, säger Peter.

I de företag som kommer att anlita redovisningskonsulter och inte revisorer säkerställs kvaliteten till viss grad, men dessa konsulter agerar på uppdrag av företaget och blir därför till viss del partiska. Däremot har de, enligt Peter, för det mesta ett mer samhälleligt perspektiv än företaget, i syfte att redovisningen ska bli rättvisande och för att inte bli straffad som yrkesutövare i efterhand.

Banker kommer, enligt respondenten, inte vara villiga att låna ut pengar till företag med oreviderade årsredovisningar. Detta tillsammans med andra aktörers behov av rättvisande information leder enligt respondenten till att ett nytt kontrollsystem kommer byggas upp, men det är ännu inte klart hur detta kommer att utformas.

4.4 Intervju med Louise, Liten byrå

Den person vi intervjuade på den mindre byrån kallar vi Louise i uppsatsen. Hon har jobbat som auktoriserad revisor i tio år, varav drygt ett år på nuvarande arbetsplats och de övriga åren på en stor byrå. Hennes främsta klienter består av ägarledda bolag, både mindre och medelstora, och hon jobbar med alla typer av frågor. Dessutom engagerar sig Louise i en etikkommitté där funderingar kring etik diskuteras.

Respondenten uppskattar att ungefär 85 % av dem som undantas från revisionsplikten kommer behålla sin revisor. De som troligtvis kommer att välja bort revisorn är vilande bolag samt företag som inte har lån, krediter eller anställda.

4.4.1 Etisk definition

Enligt Louise borde hennes klienter vara medvetna om de lagar och regler som berör dem. Respondentens definition av oetiskt agerande är därför då klienten inte följer de lagar och regler de känner till:

”Det är någonting som de borde veta, någon lag eller lagstiftning, eller någonting som påverkar dem [...] att man handlar rätt enligt... i den aspekten. Att de följer det, så att de inte missar något.”

Exempel på detta är att inte hantera personalen och dess pensionsinbetalningar på ett bra sätt. Alla redovisningsalternativ regleras av lagen och om inte dessa följs är redovisaren, enligt Louise, olaglig. Hon anser att redovisaren endast är oetisk när denna är olaglig.

4.4.2 Kvalitet i redovisningen

Louises uppfattning är att revisionen ger en slags kvalitetsstämpel och visar att företaget håller sig till reglerna. Att företaget är granskat, ger en positiv signal ut mot omvärlden och skapar en känsla av seriositet.

”Det skulle jag vilja säga är en kvalitetsaspekt, det är en, en stämpel kan man väl säga, att bolagen visar utåt att vi är seriösa, vi håller oss till spelreglerna.”

Revisionen innebär att banker vill låna ut pengar, leverantörer litar på att få betalt för sina leveranser samt att kunder och personal litar på att företaget gör rätt för sig. Styrelsen vet dessutom efter en granskning av en revisor att räkenskaperna är godkända. Utan denna granskning menar Louise att rollen som styrelseledamot kan bli mindre attraktiv, då denna roll innebär ett personligt betalningsansvar.

Respondenten säger att de felaktigheter som med revisorns hjälp rättas till efter hand inte kommer upptäckas om ingen utomstående granskning sker. Däremot påpekar hon:

”[...] jag säger inte att revisorn upptäcker alla fel heller.”

Det finns således en risk att klienten lurar även revisorn, enligt Louise.

4.4.2.1 Revisionens mervärde

Revisorn har kunskap som många företagare inte har. Därför innebär revision även en möjlighet till konsultation och någon att diskutera idéer med, menar Louise. Detta innebär att många fel upptäcks på ett tidigt stadium innan de har hunnit bli alltför stora. Louise anser att det oftast är billigare att göra rätt från början. Skattefel som upptäcks i efterhand ger exempelvis tilläggsavgifter.

4.4.3 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande

I flera fall, och särskilt på mindre företag, finns inte tillräcklig kunskap om redovisning hos det egna företaget eller hos den redovisningskonsult som anlitas.

"Man kanske inte heller alltid klarar av att hålla sig à jour med nyheter."

Louise menar att risken för felaktigt agerande på grund av denna okunskap är stor och detta kan i sin tur leda till oetiska bedömningar. Dessa bedömningar upptäcks emellertid med största sannolikhet vid en revision och utan denna granskning blir således tillförlitligheten och kvaliteten i redovisningen sämre.

Det finns, enligt respondenten, en liten skara bolag som inte är så noga med riktigheten i redovisningen. Louise säger:

"Det är klart det finns ju alltid, jag menar, det finns väl alltid bolag som inte är så, inte är så nogräknade."

För dessa bolag är det inte särskilt viktigt att redovisningen visar rätt siffror. Följden av detta agerande blir att intressenter, såsom leverantörer och kunder, inte längre är lika intresserade av att samarbeta med företaget då de vet att ingen revisor har granskat räkenskaperna. Respondenten ställer sig frågan om vilka incitament det egentligen finns att göra rätt utan granskning och menar att detta kommer bli ett problem när revisionsplikten avskaffas. Att inte anlita en revisor får alltså samhällskonsekvenser i stort då intressenterna inte längre med säkerhet kan lita på redovisningen.

Respondenten säger emellertid att företagen förhoppningsvis bokför enligt de underlag som finns. Dessutom finns förhoppningsvis kontinuitet i bolaget, uttrycker Louise, som gör att företaget agerar på liknande sätt över tiden. Dessutom påpekar hon:

"Man måste ju liksom ha en grund för den bedömning man gör."

Detta innebär att företaget inte kan ändra sina bedömningar hur som helst mellan olika år utan att motivera det. Respondenten påpekar emellertid att det inte finns någon given sanning men att bedömningar måste motiveras utifrån hur företaget tidigare har gjort samt hur liknande bedömningar görs i branschen. Louise tycker inte att dessa bedömningar är oetiska men om inte normer följs uppfylls inte heller god redovisningssed. Hon menar också att om lagen följs ska bedömningarnas konsekvenser uppmärksammas och anges i årsredovisningen. Därför kommer förutsättningarna vara angivna i årsredovisningen och intressenterna kommer att kunna göra sina bedömningar utifrån dessa.

Redovisningsbedömningar ändras inte utan endast principerna dessa grundas på och det kan i sin tur generera ändrade bedömningar, menar Louise.

”Jag tror det är mer redovisningsprinciper man följer. De kan ju däremot också förändras över åren. [...] Ändrar man princip så ska man ju tala om det och vad det får för konsekvenser, annars följer du inte det som står då i årsredovisningslagen.”

Respondenten menar däremot att detta inte är av etisk karaktär utan att valen som företagen gör handlar om olika alternativa redovisningsval, exempelvis om kostnaden för en investering ska registreras före eller efter ett årsskifte. Louise tycker emellertid inte att detta är en etisk bedömning utan ett val företaget gör utifrån de lagstadgade alternativ som finns.

Louises uppfattning är att redovisningsbedömningar inte kommer förändras i särskilt stor utsträckning som ett resultat av revisionspliktens avskaffande:

”Inte om man är medveten om att man faktiskt kan bli... det kan kosta mer än vad det smakar, men det är... det finns ju alltid de som tycker att de är otroligt smarta.”

Hennes åsikt grundas i att om företagen är medvetna om att det kan bli kostsamt om en felaktighet upptäcks vid senare granskning kommer inte missvisande bedömningar eftersträvas.

4.4.4 Motiv bakom bedömningar

Louises uppfattning är att felaktiga bedömningar snarare beror på misstag och okunskap än uppsåt. Felaktiga bedömningar kan exempelvis vara resultatet av tidspress där redovisaren helt enkelt inte hinner samla in all nödvändig information på grund av deadlines av olika slag. Misstag är när redovisaren råkar slå in en nolla för mycket eller för lite i redovisningsprogrammet. Detta behöver, enligt respondenten, emellertid inte vara oetiskt. Louise säger även att det finns företag som inte är så nogräknade. Ett motiv till rättvisande bedömningar samt revisionskontroll är att externa intressenter kräver detta, bland annat för kreditgivning, säger Louise.

4.4.5 Konsekvenser av oetiskt agerande

Enligt Louise är det den enskilda revisorn som bedömer var gränsen för oetiskt agerande går. I syfte att upptäcka eventuella felaktiga bedömningar tar revisorn stickprov ur redovisningen, främst på poster som är lätta att manipulera. Kontrollen blir därför inte heltäckande men ska säkerställa att redovisningen ger en rättvisande bild. Väsentlighet är ett ledord vid granskning av ett företags räkenskaper. Detta betyder att revisorn endast beaktar de felaktigheter som medför att redovisningen ger en felaktig bild av verkligheten. Dessa fel påpekas för företagaren som ofta ändrar den felaktiga bedömningen. Om ingen korrigering sker lämnas en oren revisionsberättelse. Däremot påpekas även mindre fel för att upplysa klienten om dessa samt att de kan orsaka problem vid granskning av en annan myndighet, exempelvis Skatteverket.

4.4.6 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande

Louise påpekar att banker och kreditgivare även i fortsättningen kommer vara i behov av granskade räkenskaper för att kunna bevilja lån. Respondenten tror att detta kommer driva företagen till att vilja granska sin redovisning och för dessa bolag kommer kvaliteten även i fortsättningen kunna säkerställas.

Respondenten berättar att det finns ett förslag på att införa en utbildning som leder till en titulering som auktoriserad redovisningskonsult. Dessa kommer, likt revisorn, ha krav på sig och kan även bli dömda för bokföringsbrott. För de bolag som kommer anlita denna typ av konsulter kommer tillförlitligheten i högre grad kunna säkerställas än för ett bolag som varken använder revisor eller redovisningskonsult. Louise har en framtidsönskan beträffande de aktiebolag som väljer bort revisionen när möjligheten finns:

”Förhoppningsvis har du ju ändå en form av kontinuitet på bolagen, så de vet vad man har gjort då och att man agerar på ett liknande sätt.”

Om en revisor granskar räkenskaperna kommer troligtvis felaktigheter upptäckas tidigare än om ingen granskning sker. Däremot tror Louise att fler kontroller kommer göras av Skatteverket, och eventuellt av fler parter, och att felaktigheter därigenom upptäcks. Hennes uppfattning är även att god redovisningssed inte kommer kunna säkerställas då ingen revisor granskar räkenskaperna. God redovisningssed förändras med tiden och då ingen revision görs finns ingen kontroll på hur företagen tolkar och följer denna sed.

5. ANALYS

I denna del av rapporten jämför vi de teorier, som är beskrivna i kapitel tre, med den empiriska information respondenterna gav under intervjuerna, som är återgivna i kapitel fyra. Dessutom jämför vi de olika respondenternas uppfattningar i syfte att belysa likheter och skillnader dem emellan.

5.1 Analysens utgångspunkter

Strukturen i vår analys följer i stor utsträckning vår empiri. Analysen utgår emellertid från vår teoretiska referensram, då vi har en deduktiv ansats i uppsatsen. Detta innebär att vi först presenterar relevant teori och därefter likheter och/eller skillnader med det empiriska materialet.

5.2 Normativ etik i verkligheten

Etiken definieras i teorin. Verkligheten är dock inte alltid så enkel som teorin, vilket vår empiri visar. Louise, med sin strikta syn på redovisning, påpekar att företagen är pliktetiska utifrån att de agerar på det sätt de bör göra enligt lagen. Bolagen är regeletiska eftersom det som är förbjudet undviks så länge de vill göra rätt för sig och hålla sig inom lagens ramar. Louise ser även att företagen utnyttjar de möjligheter systemet ger att visa exempelvis ett lågt resultat, vilket är ett agerande enligt konsekvensetiken. Hon menar däremot att resultaten företagen når alltid är inom ramen för de olika val av redovisningsprinciper som finns. Så länge företagen följer redovisningsprinciperna finns inga etiska betänkligheter i de konsekvenser valen får, menar Louise.

De klienter Louise har är per definition hederliga och hon ödslar ingen tid på att bedöma deras personliga dygd. Louise menar dessutom att merparten företag har goda avsikter, eftersom de vill hålla sig till regelverket, vilket är i enlighet med sinnelagsetiken. Bryter företagen å andra sidan mot lagen är det inte fråga om ett etiskt ställningstagande, då är det en olaglig handling och bedöms därefter.

Elvis och Peter visar en annan syn på företagets etiska redovisningsbedömningar. Viljan att luras bryter mot pliktetiken och regeletiken, men däremot blir dessa företags handlingar inte oetiska i ett konsekvensetiskt perspektiv då de tar sina beslut med syfte att uppnå just ett särskilt resultat. Elvis betonar att de som vill luras gör det oavsett om revisionsplikten finns eller inte. Louise och Peter delar denna uppfattning. Därmed bevisas dygdetikens synvinkel på en människas ärlighet, det vill säga individen är antingen hederlig eller inte oberoende av revisionspliktens existens. En människas ärlighet går igenom som en röd tråd i alla aspekter av livet. Elvis tror gott om alla klienter, annars tar han inte uppdraget. Peter gör en bedömning om klientens etiska ställningstagande så snart en relation har etablerats och påpekar att en personlig karaktär inte ändras vare sig revisionsplikten avskaffas eller inte, vilket är i enlighet med dygdetiken. Det finns således anledning till reflektion över individens beteende innan revision av ett företag påbörjas.

Trots att redovisningsbedömningen kan vara laglig och alternativet finns inom ramen för redovisningsprincipvalen, kan företagen göra valet på ett otillbörligt sätt för egen vinnings skull. En sådan avsikt är därmed oetisk enligt sinnelagsetiken. Om bedömningen däremot blir

oetisk på grund av okunskap, är avsikten fortfarande god och okunskapen är därmed försvarad enligt sinnelagsetiken. Peter och Elvis motsäger sinnelagsetiken och tycker att detta är ett oetiskt agerande, eftersom de menar att redovisaren inte bara ska avse att göra rätt utan även agera rätt. Louise anser däremot att felaktiga bedömningar på grund av okunskap inte är oetiskt så länge redovisningen hålls inom lagens ramar.

5.3 Kvalitet i redovisningen

Den etiska beslutsprocessen påbörjas först då medvetenhet om dilemmat uppstår och mynnar ut i att magkänslan styr de val människan gör. Det eftersträvansvärda resultatet är att beslutet ska bli så bra som möjligt. Louise håller med om detta och visar att om företagen följer lagen når de ett tillfredsställande och etiskt resultat. Samtliga respondenter enas om att revisorn är ett verktyg som hjälper redovisaren i den etiska beslutsprocessen, med tips och råd om redovisningen. Elvis och Louise anser båda två att revisionen ger företagets redovisning en kvalitetsstämpel. Alla tre respondenter är överens om att utan revision av räkenskaperna skulle företagen tappa i trovärdighet och kvalitet, vilket skulle försämra deras chanser att få investerare och kreditgivare att satsa på deras verksamhet.

Redovisaren i ett företag får ofta direktiv från en överordnad om vilka redovisningsbedömningar som gäller i företaget. Resultatet av ett sådant beslutsfattande ger ett grupptryck och ett organisationstryck. Många gånger vågar inte redovisaren ifrågasätta besluten men Elvis påpekar att revisorns jobb är just att identifiera tvivelaktiga beslut och bedömningar. Louise ser okunskap som en risk att göra fel, vilket Peter och Elvis håller med om. Alla tre betonar att denna okunskap kan leda till oetiska bedömningar och att det är revisorns roll att fylla i alla luckor med sin kunskap. Utan denna kunskapskomplettering anser de att redovisningskvaliteten blir sämre.

Företaget uppnår kvalitet i redovisningen genom att följa god redovisningssed, visa rättvisande och fullständig information samt behålla ett mått av jämförbarhet. Revisionen ska legitimera redovisningens tillförlitlighet och försäkra att den innehåller den information som är nödvändig för att externa intressenter ska kunna fatta ekonomiska beslut kopplade till företagets verksamhet. Elvis säger att revisorn kontrollerar jämförbarheten och den rättvisande bilden. Louise menar att motiven bakom ändrade redovisningsbedömningar ska anges i årsredovisningen, vilket också är en förutsättning för att kunna göra jämförelser över tiden och mellan företag på ett effektivt sätt. Hon betonar även att de stickprov revisorn gör av räkenskaperna inte täcker alla felaktigheter. Både Peter och Louise enas om att kontrollen endast fäster vikt vid betydande belopp eller väsentliga beslut som påverkar verksamheten, vilket stämmer med teorin kring handlingens väsentlighet och typ av åtgärd. Alla respondenter känner osäkerhet inför om god redovisningssed kan uppfyllas av de företag som väljer bort revisionsplikten efter dess avskaffande.

Kvaliteten på redovisningen påverkas även av tidspress, vilket ofta resulterar i knappa underlag och att redovisaren omedvetet begår fler misstag. Om redovisningsbedömningen blir oetisk på grund av en omedveten handling ska individen inte klandras för sitt agerande. Elvis och Peter påpekar båda två att tidspressen ofta gör att företagen nöjer sig med ofullständiga underlag till sin redovisning, för att inte få förseningsavgifter. Att hastigt sammanställa sin redovisning föredras således ibland av klienterna, men Elvis och Peter anser att detta är ett oetiskt agerande. Louise å andra sidan hävdar att det många gånger är billigare för företagen att göra rätt från början, för att slippa andra straffavgifter när fel och brister i redovisningen upptäcks i efterhand. Att slippa dessa avgifter är ett incitament till att hålla hög

redovisningskvalitet. Hon säger dessutom att handlingar inte är oetiska så länge de inte är olagliga, vilket gör att hon håller med teorin om att inte klandra en redovisare som begår misstag på grund av exempelvis tidspress. Tillsammans enas de tre respondenterna om att tidspress är en faktor som försämrar kvaliteten i redovisningen.

Peter nämner även fall där kvaliteten är låg redan idag, trots revisionsplikt. En del företag har en annan åsikt än revisorn och vill inte ändra sin redovisning trots diskussion och uppmaning från revisorns sida. Dessa företag får idag en ören revisionsberättelse. Peter anser att risken är stor att dessa företag väljer bort revisionsplikten när möjligheten finns och att kvaliteten i dessa företags redovisning om möjligt blir ännu sämre. Både Louise och Elvis bekräftar att örena revisionsberättelser måste utfärdas ibland och att dessa redovisningar är av sämre kvalitet.

5.4 Revisionens mervärde

Revisorn kontrollerar att redovisningen uppfyller kraven på att tillgodose företagets externa intressenters behov av underlag till sina beslut. Informationen ska vara relevant och tillförlitlig, men kan skilja sig åt med tanke på att det finns utrymme för tolkning. Olika redovisningsprinciper ger redovisaren valmöjlighet till hur räkenskaperna ska presenteras. Även om detta följer god redovisningssed kan företaget med hjälp av redovisningsvalen dölja verkligheten.

Eftersom redovisaren och revisorn har olika perspektiv på redovisningen behövs båda två, anser Elvis, för att få en enhetlig och rättvisande bild. Revisorn kommer med tips och råd, vilket gör att onödiga misstag undviks i redovisningen. Elvis påpekar dessutom att revisorn rättar många fel innan redovisningen godkänns. Louise och Peter är eniga om att de redovisningsval ett företag gör ibland måste diskuteras och betraktas från flera vinklar. Peter säger att företag kan göra oetiska bedömningar för att visa ett särskilt resultat. Revisorn tar upp detta till diskussion med klienten om det visar sig att redovisningen är oetisk. I de flesta fall ändrar företaget bedömningen ifråga så att den följer både god redovisningssed och etiken. Louise, å andra sidan, anser aldrig att ett val av en redovisningsprincip kan vara oetisk så länge den är laglig. Finns möjligheten i lagen är den inte vilseledande, anser hon. Både Peter och Elvis går däremot mer på en känsla av vad som känns mer eller mindre rättvisande i redovisningen och bedömer utifrån detta det etiska i räkenskaperna.

Elvis betonar att utan revisionen kommer många fel inte upptäckas i företagets redovisning. Louise är av åsikten att det är billigare att göra rätt från början eftersom företagen kan drabbas av extra avgifter om en eventuell granskning av Skatteverket leder till att fel upptäcks i redovisningen. Elvis tror inte att Skatteverkets kontroll blir lika djup som revisorns kontroll, men att en del fel givetvis kommer att upptäckas även utan revision, dock inte i förebyggande syfte utan först i efterhand. Louise betonar att det är dyrare för ett företag att få tilläggsavgifter i efterhand från Skatteverket än att göra rätt från början.

5.5 Effekter på bedömningar av revisionspliktens avskaffande

Agentteorin betonar hur en individ försöker agera på ett sätt som ökar dess egen nytta på bekostnad av den som beställt uppdraget. Denna teori är närbesläktad med den normativa etikens egoism, som säger att ett företag kan sätta sig själv och sina egenintressen framför det som är prioriterat av exempelvis externa intressenter.

Av erfarenhet bedömer Peter att de flesta företagen är egoistiska och ser till sin egen verksamhets bästa när det gäller bokföringen. Redovisningen upprättas följaktligen inte alltid med utgångspunkt i vad som skulle vara bäst ur ett utilitaristiskt perspektiv. Vidare anser Peter att individen är lika ärlig eller ohederlig vare sig revisionsplikten existerar eller inte. Revisionspliktens avskaffande medför därför en ökad risk för oetiska redovisningsbedömningar hos de individer som i grunden är oärliga. Detta tror han blir särskilt påtagligt för de företag som väljer att sköta redovisningen helt på egen hand, utan en extern redovisningskonsult. Då ökar dessutom risken för att agentteorin förverkligas i redovisningen, till exempel att den individuella redovisaren för in privata kostnader i redovisningen för poster som inte är verksamhetsrelaterade. Elvis håller med om agentteorin och exemplifierar detta genom att en oengagerad företagsägare kan luras av redovisarens egna bedömningar. Louise tror inte att en extern redovisningskonsult räcker för att uppnå en tillförlitlig redovisning. Även med en redovisningskonsult, men utan revision, menar Louise att de oetiska redovisningsbedömningarna kommer att öka, då redovisningskonsulten utför sina tjänster på uppdrag av företaget.

Både Peter och Elvis är av uppfattningen att revisionen har en preventiv effekt, vilket leder till att oetiskt beteende undviks. Risken är dock stor att ett avskaffande skulle innebära att den hämmande effekten försvinner och att bristande etiska bedömningar blir vanligare. Utan revisorns kontroll finns en risk att incitamentet till att manipulera bokföringen för att visa ett önskvärt resultat ökar. Elvis och Peter tror båda två att företag på gränsen till likvidation kommer att öka sina oetiska bedömningar och exempelvis ange osäkra fordringar som säkra, för att hålla sig kvar på marknaden ytterligare ett tag. Även Louise ser att det finns företag som inte är särskilt måna om att redovisningen följer befintliga regler och i dessa fall finns inga incitament till att företagen ska fortsätta vara laglydiga om ingen kontrollerar deras redovisning. Följden av dessa ökade oetiska bedömningar ger sämre redovisning och externa intressenter kommer inte ha något underlag att förlita sig på. Totalt sett tror Louise fortfarande på lagen som rättesnöre och att företag fortsätter följa den även efter revisionspliktens avskaffande.

5.6 Motiv bakom bedömningar

Redovisningen ska ge de externa intressenterna information som underlättar deras beslutsfattande. Detta betyder att god redovisningssed ska följas, med allt vad det innebär. Redovisningsval ger däremot utrymme för viss justering av räkenskaperna. Samhällsansatsen understryker redovisningens begränsade möjlighet att avbilda verkligheten och anger okunskap som en anledning till olika vinkling av samma redovisningssituation för olika företag. Samtalen med våra respondenter indikerar att samhällsansatsen gäller, då samtliga nämner okunskap som en källa till felaktiga redovisningsbedömningar. Revisorerna har dock olika erfarenheter kring vilka motiv som verkligen styr de redovisningsbedömningar företagen gör.

Peter och Elvis har samma åsikter om att okunskap hos redovisaren leder till omedvetenhet om de bedömningar denne gör och leder därmed även till omedvetenhet om dess konsekvenser. Detta innebär att de, i enlighet med samhällsansatsen, anser att okunskap ger olika redovisningsresultat. Känner redovisaren till alternativen är denne även medveten om vilka resultat som finns att vänta efter gjord bedömning. Ju mer kunskap företaget har beträffande redovisning, desto lättare är det att manipulera siffrorna för att visa det resultat som eftersträvas för att få exempelvis ett lån, en aktieutdelning eller låg skatt. Detta agerande stämmer överens med konsekvensetiken. Finns en medvetenhet om lagen finns dessutom

större risk att identifiera och använda eventuella kryphål till sin egen fördel. Louise har ingen åsikt om detta, då alla val som finns representerade i lagen är etiska, enligt hennes definition.

Peter och Elvis är överens om att beroende av i vilken position på marknaden företaget befinner sig har de olika incitament till att visa höga eller låga resultat. Resultatet påverkar i sin tur skattesatsen företaget ska betala. Peter menar att det kan finnas anledning för ett företag att visa en särskild bild av verksamheten för de externa intressenterna. Detta agerande innebär att företagen bryter mot god redovisningssed, när de för egen vinnings skull vilseleder utomstående med sin information. Louise håller med i frågan om att motiven ligger i vad företaget vill visa sina externa intressenter. Däremot ser hon inte några oetiska motiv eller anledningar till att vilseleda de externa intressenterna i de bedömningar företagen gör. Så länge de håller sig inom lagen är motiven goda och accepterade. Eftersom företag får redovisa på ett sätt som i slutändan till exempel genererar ett högt resultat anser inte Louise att motivet är oetiskt, även om resultatet inte är en exakt avbildning av verkligheten, eftersom lagen ger utrymme för tolkning.

5.7 Konsekvenser av oetiskt agerande

Det är uppenbart att definitionen av vad som är oetiskt agerande inom redovisningen varierar från person och person. Vi anser att lagliga handlingar som gynnar företaget på ett otillbörligt sätt är oetiska. Elvis tycker att det är oetiskt att inte göra rätt mot de intressenter företaget har. Peter hävdar också att etiken handlar om att göra rätt och i redovisningen är det oetiskt att inte ta reda på vilka regler som gäller. Louise drar likhetstecken mellan att vara oetisk och att vara olaglig. Teorin påpekar däremot att etiken i redovisningsbedömningar ligger i dess relevans, typ och väsentlighet, vilket är precis vad respondenterna betonar att de studerar i räkenskaperna innan de godkänner dem.

Om en handling genererar skada, eller nackdel, för någon part är det alltid befogat att uppmärksamma detta. Louise påpekar svårigheten i att upptäcka oetiska redovisningsbedömningar, eftersom dessa inte är reglerade i lagen. Vad som är oetiskt är snarare en subjektiv bedömning från revisorns sida och utifrån denna bedömning identifierar revisorn sedan eventuellt oetiskt agerande. När revisorn upptäcker en oetisk redovisningsbedömning tas denna upp för diskussion med redovisaren. Detta gäller ofta lagerposter, representationsposter eller fordringar, enligt både Peter och Elvis. Om enighet nås mellan företag och revisor blir redovisningen godkänd, i annat fall skriver samtliga intervjuade en ören revisionsberättelse. Osäkra eller felaktiga poster i redovisningen ger inte en rättvisande bild av verksamheten utan en felaktig grund för externa intressenter att basera sina beslut på. Dessutom kan företag på grund av felaktigheter i redovisningen drabbas av avgifter i efterhand från exempelvis Skatteverket.

Konsekvensetiken poängterar att kortsiktiga oetiska beslut kan vara till nackdel för ett företags långsiktiga framgångsfaktorer. En oetisk redovisningsbedömning som företaget inte korrigerar efter påpekande från revisorn kan ge önskade effekter här och nu, men kan som respondenterna har sagt, påverka både externa intressenters beslut samt medföra eventuella extra avgifter längre fram i tiden.

5.8 Säkerställandet av redovisningens kvalitet efter revisionspliktens avskaffande

Redovisning håller hög kvalitet och är därmed tillförlitlig när den uppfyller god redovisningssed. Revisorn kontrollerar att redovisningen följer god redovisningssed och ger en rättvisande bild av företaget. Dessutom förhindrar revisorn att oetiska bedömningar finns med i räkenskaperna. Utan revisorns kontroll finns inte längre någon garanti för att kvaliteten i redovisning håller samma standard som den skulle ha gjort med revision.

Peter, Louise och Elvis är överens om att kreditgivare och investerare kommer kräva granskade räkenskaper från företagen, även utan revisionsplikt, för att de ska vara villiga att satsa pengar i verksamheten. Externa intressenter måste kunna lita på den information företagen delar ut. Louise menar att de företag som anlitar en auktoriserad redovisningskonsult kommer att ha högre kvalitet i sina räkenskaper än de företag som sköter all redovisning på egen hand. Däremot är Louise skeptisk till vilken betydelse en redovisningskonsult kommer att få i förhållande till dagens revisor. Hon tror inte att god redovisningssed kan upprätthållas utan revision. Elvis poängterar att god redovisningssed fortfarande ska följas efter revisionspliktens avskaffande, men han säger att det blir svårt att garantera om ingen kontroll av detta utförs. Peter påpekar att utan revision kan företagen frågå god redovisningssed och i stort sett göra vilka bedömningar de vill. Kvaliteten blir följaktligen direkt påverkad hos de företag som väljer bort revisionen. Samtliga respondenter ser problem med kvaliteten i form av all osäkerhet med en okontrollerad redovisning.

I syfte att hitta de inte alltid uppenbara felaktigheterna kommer troligtvis Skatteverket, enligt Louise, bli en av de instanser som får göra fler kontroller av företagens redovisningar efter revisionspliktens avskaffande. Elvis säger att Bolagsverket skulle kunna utöka kontrollen av registrerade årsredovisningar. Peter har ingen åsikt om vem eller vilka som får utföra kontroller i framtiden, men han håller med om att ett nytt kontrollsystem måste ta form.

6. SLUTSATS

Följande avsnitt behandlar de slutsatser vi drar efter att ha jämfört teori och empiri i analysen. Dessa resultat ger svar på våra frågeställningar. Avslutningsvis presenterar vi förslag på vidare forskning.

6.1 Slutsatser och reflektioner

Författarna till denna uppsats anser att utöver olagligt agerande är lagliga handlingar som gynnar företaget på ett otillbörligt sätt oetiska. Två av respondenterna har liknande definitioner av det etiska begreppet medan den tredje anser att oetiskt och olagligt agerande är detsamma. Definitionen av vad oetiskt agerande inom redovisningen innebär varierar således bland de intervjuade revisorerna. Slutsatserna drar vi emellertid utifrån vår definition av etiken (se 1.2 Problemdiskussion).

Frågeställningarna för denna uppsats är följande:

Vilka argument talar för respektive emot att revisionsplikten avskaffande kommer att leda till en ökning av oetiska redovisningsbedömningar?

Hur kommer kvaliteten i redovisningen påverkas hos de företag som inte längre anlitar revisorernas tjänster?

Nedanstående rubriker syftar till att ge svar på dessa frågor.

6.1.1 Argument emot en ökning av oetiska bedömningar

Revisionen medför en slags kvalitetsstämpel av företagets räkenskaper då den säkerställer tillförlitligheten av materialet och ger en signal till omvärlden om att redovisningen stämmer. Revisionen medför således att företaget upprätthåller sin trovärdighet. För att externa intressenter, såsom kreditgivare och investerare, ska kunna lita på informationen i årsredovisningen kräver de dessutom ofta att räkenskaperna är kontrollerade av en revisor. Detta, tillsammans med den rådgivning en revisor kan bistå med, är argument för att behålla revisorns tjänster. Aspekterna ovan tror vi medför att en del av de företag som kan välja bort revisionen kommer att behålla den. Detta talar emot en ökning av oetiska bedömningar.

I analysen upplever vi att en persons ärlighet, i enlighet med dygdetiken, varken ökar eller minskar på grund av en lagändring. Detta innebär att oetiska bedömningar inte kommer öka när revisionsplikten avskaffas. Ett ytterligare argument emot en ökning av oetiskt agerande är att de stickprov revisorn gör av räkenskaperna idag inte täcker alla oetiska handlingar. Felaktigheter kan alltså redan nu finnas i företagets redovisningar, vilket vi tolkar som att det kan finnas argument för att företagen inte har incitament att göra fler missvisande bedömningar.

I de fall externa redovisningskonsulter anlitas kan företaget beakta deras rekommendationer och gjorda misstag kommer då korrigeras. I detta fall ser vi en likhet mellan redovisningskonsultens och revisorns roll då båda har en preventiv inverkan på företaget. För

de företag som använder någon form av redovisningskonsult finner vi således inga belägg för att det oetiska agerandet kommer öka. Dessutom är det oftast billigare för företagen att göra rättvisande bedömningar från början, för att slippa straffavgifter när fel och brister i redovisningen upptäcks i efterhand. Detta, anser vi, kan motivera företagen att redovisa på ett etiskt sätt.

6.1.2 Argument för en ökning av oetiska bedömningar

Redovisningen upprättas inte alltid utifrån ett samhällsligt perspektiv. Företaget eller den enskilda individen/redovisaren agerar ofta egoistiskt och gör bedömningar som innebär en fördel för den egna verksamheten, vilket i flera fall kan innebära ett handlande i enlighet med oetiska principer. Detta resonemang stöds av agentteorin och egoismen. Analysen anger även att då redovisaren får riktlinjer från en överordnad chef finns en risk att den underordnade inte motsätter sig dessa direktiv. Då redovisaren inte ifrågasätter chefen anser författarna att det oetiska agerandet förstärks och den bristande etiken uppnår på detta sätt någon slags legitimitet. Redan idag, med gällande revisionsplikt, tar företag alltså felaktiga beslut. Vi finner inga argument för att denna typ av beslut skulle minska när revisionsplikten avskaffas, utan vi befarar snarare en ökning av oetiska beslut.

Det finns även åsikter om att den enskilda individen är lika ärlig eller ohederlig vare sig revisionsplikten existerar eller inte, vilket stämmer överens med dygdetiken. Författarna ser här en ökad risk för oetiska redovisningsbedömningar hos de individer som i grunden är oärliga, när revisionsplikten avskaffas. Särskilt påtagligt blir detta för de bolag som inte tar hjälp av en redovisningskonsult vid upprättande av årsredovisningen.

Omedvetna fel, grundade på okunskap eller misstag, samt medvetna fel, såsom manipulering, är orsaker till brister i de etiska bedömningarna. Ju mer kunskap redovisaren har, desto lättare är det dessutom att utnyttja de kryphål som finns och medvetet påverka redovisningen i önskad riktning, vilket är i enlighet med konsekvensetiken. Vår åsikt är att fel orsakade av antingen okunskap eller misstag kommer att öka om företagen inte anlitar en revisor eller annan professionell hjälp, till exempel en redovisningskonsult. Vi har dessutom fått uppfattningen att vissa redovisningskonsulter inte heller har den kunskap som krävs för en etisk redovisning och kanske är därför granskning av en revisor nödvändig för att undvika oetiskt agerande. Därutöver delar vi och de intervjuade uppfattningen att incitamentet att redovisa en verklighetstrogen bild av företaget kan minska om ingen granskning av räkenskaperna görs. Istället ökar risken för manipulering av redovisningen hos de företag som av någon anledning vill visa en felaktig bild av företaget. Därmed bryter företaget även mot god redovisningssed.

Revisorn har idag en preventiv inverkan, vilket innebär att många företag avstår från att manipulera sina bedömningar. Avsaknaden av revision skulle medföra att ingen granskning av en utomstående part sker och då ifrågasätts inte heller gjorda bedömningar. Om revisorn i framtiden inte måste anlitas ser vi därför en risk för att företagets oetiska agerande i allmänhet kommer att öka.

6.1.3 Kvalitet i redovisningen efter revisionspliktens avskaffande

Några av revisorns uppgifter är att identifiera tvivelaktiga bedömningar samt korrigera dessa. Därför är respondenterna eniga om att revisorn behövs för att säkerställa kvaliteten i företagets räkenskaper. Detta innebär att kvaliteten, och därmed tillförlitligheten, av redovisningsinformationen minskar för de företag som väljer att avstå från revision. Likaså blir det svårt att försäkra att god redovisningssed följs om ingen granskning av räkenskaperna sker.

Däremot har vi under intervjuerna förstått att externa intressenter kommer att kräva fortsatt granskning av företagets räkenskaper och att någon form av kontroll därför troligtvis kommer ske. Om inte denna kontroll utförs av revisorer kan exempelvis Skatteverket eller Bolagsverket sköta granskningen. Vår uppfattning är att denna kontroll i så fall varken blir lika djupgående eller lika bred. Granskningen av dessa parter kommer troligtvis att ske efter publiceringen av räkenskaperna, vilket vi tolkar som att eventuella felaktigheter har hunnit kommuniceras ut till marknaden innan kontrollen sker. Däremot ska motiv till ändrade redovisningsbedömningar anges i årsredovisningen, vilket vi anser höjer kvaliteten något. Intressenter kan då själva studera vad som är föremål för förändrade bedömningar och utifrån detta utvärdera företaget i fråga.

Kontroll utförd av ovan nämnda parter, samt att företagen kan anlita redovisningskonsulter, är ett steg för att uppnå kvalitet i redovisningen då ingen revision görs. Ur vårt empiriska material har vi emellertid uppmärksammat att det finns de som inte anser att en redovisningskonsult höjer kvaliteten i redovisningen, då denna utför sitt arbete på uppdrag av företaget samt inte alltid har tillräckliga redovisningskunskaper. Därför anser vi att det, trots anlitade redovisningskonsulter, finns en risk för bristande etik i redovisningsbedömningarna om företag väljer att inte anlita en revisor. En åsikt som förs fram i empirin är emellertid att de företag som anlitar en auktoriserad redovisningskonsult kommer att ha högre kvalitet i sina räkenskaper än de företag som sköter sin redovisning på egen hand. Däremot finns tveksamheter angående vilken betydelse en person med denna titel skulle få för räkenskapernas tillförlitlighet.

Materialet i analysen bekräftar även att kvaliteten i många företags redovisningar är låg redan idag, trots befintlig revisionsplikt, eftersom revisionen utförs genom stickprov och därmed upptäcks inte alla tveksamma redovisningsval. Med utgångspunkt i detta underlag ser vi två möjliga utfall. Det ena är att kvaliteten för de bolag som redan uppvisar dålig kvalitet inte kommer att bli sämre då den redan är låg. Det andra utfallet är att företag som redan idag har låg kvalitet i sin redovisning kommer att välja bort revisionen om de har möjlighet, då de vill utnyttja tillfället att anpassa redovisningen än mer till deras egen favör och riskerar på detta sätt sämre kvalitet.

Tidspress har också diskuterats i analysen och här identifierar vi en eventuell kvalitetshöjning om revisorn väljs bort eftersom det då inte kommer att finnas någon som skyndar på företagen och på det sättet får dem att nöja sig med otillräckligt material. Å andra sidan kräver instanser, såsom Skatteverket, rapportering av bolaget och även detta är en faktor som skapar tidspress. Vår slutsats avseende tidsaspekten är därför att avskaffandet av revisionsplikten inte kommer att leda till bättre kvalitet, utan snarare det motsatta, då fler instanser kommer stressa företagen utan att dessa får råd eller blir granskade på vägen.

6.2 Slutdiskussion

Genom att jämföra respondenternas definitioner av oetiskt agerande inom redovisningsområdet observerar vi att det finns olika uppfattning om vad detta begrepp innebär. Olika personer uppfattar således samma begrepp på olika sätt och vi inser att denna tendens även finns när det gäller att tolka och tillämpa befintliga redovisningsprinciper. Sättet på vilka dessa tillämpas beror till stor del på vilken etisk utgångspunkt den enskilda redovisaren såväl som företaget i sin helhet har.

Hur enskilda individer kommer hantera revisionspliktens avskaffande har i stor utsträckning sin förklaring i dygdetiken, som anger att människans ärlighet inte påverkas av yttre faktorer. Därför kommer vi troligtvis att se utfall åt båda håll, beroende på företagets eller den enskilda individens grundläggande värderingar. Vi finner emellertid fler argument för än emot ökade oetiska bedömningar, då avsaknaden av kontroll skulle öppna möjligheter för att utnyttja redovisningssystemet. På detta sätt kan företaget vilseleda intressenter och uppnå eftersträlvade effekter, exempelvis beviljande av lån.

Vår uppfattning är att ett stort antal företag kommer fortsätta efterfråga revision då detta ger en kvalitetssäkring som mer eller mindre är nödvändig, då den efterfrågas av flertalet externa intressenter. Vi spekulerar även i att redovisningskonsulter kan få större betydelse än vad respondenterna tror. Författarna har ibland fått känslan att respondenterna uppvisar ett naivt förhållningssätt och blundar för den redovisningsproblematik vi belyser i denna uppsats, då de i stor utsträckning utgår från att klienterna är ärliga. Vi anser att revisorer borde ha ett något mer objektivt och kritiskt angreppssätt. Särskilt viktigt blir detta då vi med grund i uppsatsens analys vet att bristande etik förekommer i företagsvärlden.

I detta kapitel ser vi övervägande argument för en ökning av oetiska redovisningsbedömningar och en försämring av kvaliteten i redovisningen för de aktiebolag som väljer att avstå från revision efter lagändringen. Vår slutsats är därför, baserad på argumenten ovan, att risken för en ökning av oetiska redovisningsbedömningar och en minskning av kvaliteten i redovisningen är stor, när revisionsplikten avskaffas i Sverige.

6.3 Förslag till fortsatta studier

Under arbetets gång har vi stött på en mängd intressanta frågeställningar som legat utanför våra egna frågeställningar. Dessa vill vi inte låta gå obemärkta förbi utan formulerar dem nedan som förslag till vidare forskning.

Vilka effekter har revisionspliktens avskaffande i Danmark haft på de danska onoterade aktiebolagen?

Finns en tydlig trend hos de onoterade aktiebolagen angående vilka som väljer bort revision när revisionsplikten avskaffats?

När revisionsplikten avskaffas finns en risk att företag avstår från revision en period men senare vill anlita revisorer igen. Hur ska revisionen då göras? Ska revisorn granska alla tidigare bokslut för att garantera tillförlitligheten i det sista eller ska revisorns ansvar bara gälla det senaste årets räkenskaper?

Vilka blir de samhälleliga effekterna av revisionspliktens avskaffande? Kommer konsekvenserna exempelvis att bli minskade skatteinbetalningar, vilseledda intressenter eller fler konkurser på grund av obeviljade lån?

Hur stor betydelse får redovisningskonsulterna för de onoterade aktiebolagen efter revisionspliktens avskaffande?

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Artsberg Kristina (2003) *Redovisningsteori – policy och praxis*, Liber Ekonomi, Malmö
- Duska Ronald F, Duska Brenda Shay (2003) *Accounting Ethics*, Blackwell Publishing, Storbritannien
- Ekman, Rolf (1988) *Filosofins grunder*, Esselte Studium Akademiförlaget, Stockholm
- Eriksson Lars Torsten, Weidersheim-Paul Finn (2006) *Att utreda forska och rapportera*, Liber AB, Malmö
- FAR SRS (2007) *Redovisning – en genomgång av resultat- och balansräkningarna*, FAR SRS Förlag AB, Stockholm
- FAR SRS (2008) *FARs Samlingsvolym*, FAR SRS Förlag AB, Stockholm
- Frankena William (1968) *Etik*, Studentlitteratur, Lund
- Gowthorpe Catherine (1998) Ethical Issues and the Auditor, i Gowthorpe Catherine, Blake John (red.) *Ethical Issues in Accounting*, Routledge, New York
- Gustafsson Bo (1998) Etik och ekonomi, i Grenholm Carl-Henric, Helgesson Gert (red.) *Etik och ekonomi*, Reprocentralen HSC, Uppsala
- Henriksson Benny, Månsson Sven-Axel (1996) Deltagande observation, i Svensson Per-Gunnar, Starrin Bengt (red) *Kvalitativa studier i teori och praktik*, Studentlitteratur, Lund
- Johansson Inga-Lill, Jönsson Sten, Solli Rolf (2006) När VD har ordet, i Ohlsson Claes, Tengblad Stefan (red.) *Värdet av förtroende*, Narayana Press, Danmark
- Kagan Shelly (1998) *Normative ethics*, Westview Press, USA
- Kainz P. Howard (1988) *Ethics in context*, The Macmillan Press LTD, London
- Koskinen Lennart (1999) *Etik, ekonomi och företagets själ*, Prisma, Stockholm
- Körner Svante, Wahlgren Lars (2002) *Praktisk statistik*, Studentlitteratur, Lund
- Nilsson Stellan (2002) *Redovisningens normer och normbildare*, Studentlitteratur, Lund
- Patel Runa, Tebelius Ulla (1987) *Grundbok i forskningsmetodik*, Studentlitteratur, Lund
- Sandell Niklas (2006) *Redovisningsmått, påkopplade system och ekonomiska konsekvenser*, Lund Business Press, Lund

Sen Amartya (1995) *Etik och ekonomi*, SNS Förlag, Malmö

Smith Dag (2006) *Redovisningens språk*, Studentlitteratur, Danmark

Treviño Linda K, Nelson Katherine A (2004) *Managing Business Ethics: Straight Talk About How To Do It Right*, 3rd edition, Wiley, USA

Treviño Linda K, Weaver Gary R (2003) *Managing Ethics in Business Organizations: A Social Scientific Perspective on Business Ethics*, Stanford University Press, USA

Tännsjö Torbjörn (2003), *Grundbok i normativ etik*, Thales, Stockholm

Tidskrifter

Accounting, Organizations and Society

Larsson Bengt (2005), *Accounting, Organizations and Society*, vol 30 issue 2, *Auditor regulation and Economic Crime Policy in Sweden 1965-2000*

Balans

Aggestam Pontoppidan Caroline, 2/2007, *När revisionsplikten avskaffades i Danmark*

Brännström Dan, 4/2005, *Revisorn gör nytta – även i små bolag!*

Halling Pernilla, 11/2007, *Få danska företag väljer bort revisionen*

Noteringar, 1/2007, *Slopad revisionsplikt utreds*

Noteringar, 12/2007, *Livet efter revisionsplikten - dröm eller skräckscenario?*

Magnusson Jan, 8-9/2007, *Vem ifrågasätter företagets information när revisorn är borta?*

Precht Elisabeth, 3/2005, *Alla ense om revisionens fördelar - men måste den vara ett tvång?*

Elektroniska källor

Internet

Berlingske Tidende

<http://www.berlingske.dk/article/20051031/danmark/110310740/>

Hver fjerde af de små selskaber vil beholde revisionsplikten 2008-04-14

Business dk

<http://www.business.dk/article/20070725/borsnyt/107250734/>

Afskaffelse af revisionsplikten er en fuser 2008-04-14

Dagens Industri

<http://di.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2008\04\03\277614§ionid=undefined>

Revisorerna hotas av utslagning 2008-04-03

EUR Lex

EU:s fjärde bolagsrättsliga direktiv

<http://eur->

[lex.europa.eu/Notice.do?val=65181:cs&lang=sv&list=115929:cs,102845:cs,65209:cs,65181:cs,32339:cs,22926:cs,&pos=4&page=1&nbl=6&pgs=10&hwords=fjärde~fjärde%20direktiv~&checktexte=checkbox&visu=#texte](http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=65181:cs&lang=sv&list=115929:cs,102845:cs,65209:cs,65181:cs,32339:cs,22926:cs,&pos=4&page=1&nbl=6&pgs=10&hwords=fjärde~fjärde%20direktiv~&checktexte=checkbox&visu=#texte) 2008-04-07

EU:s åttonde bolagsrättsliga direktiv

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31984L0253:SV:HTML>
2008-04-08

Forskningsmetodik – kvantitativ (statistisk) och kvalitativ ansats

<http://www.infovoice.se/fou/bok/10000035.htm> 2008-04-28

Göteborgsposten

<http://www.gp.se/gp/road/Classic/shared/printArticle.jsp?d=913&a=395489>

Fler ekobrott om revisorn tas bort 2008-03-31

<http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=132&a=412123>

Miljardsmäll för revisorerna 2008-04-03

Justitiedepartementet: Statens offentliga utredningar

http://www.sou.gov.se/kommittedirektiv/2006/Dir2006_96.pdf 2008-04-03

Krig och etik

<http://web.telia.com/~u31437000/metaetik.htm> 2008-04-16

Jan Eriksson

Nationalencyklopedin

Sökord: ekonomisk brottslighet, Adam Smith, Arthur Cecil Pigou

http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=ekonomisk+brottslighet 2008-04-03

http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=adam+smith 2008-04-23

http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=Arthur+Cecil+Pigou 2008-04-23

Regeringen

<http://www.regeringen.se/sb/d/10025/a/102124> 2008-04-04

Databaser

FAR Komplet

FAR SRS INFO

nr 9 2006 *Dir 2006:96 Revisorer och revision; genomförande av EG-direktiv m.m.* 2008-04-07

nr 8 2007 234. *Nya EU-förslag om redovisning, revision och bolagsrätt* 2008-04-07

nr 9 2007 279. *Regeringen yttrar sig om EU-förslag till förenklingar* 2008-04-07

Journal of Business Ethics

nr 15 1996 s. 1033-1050, *Auditors' Ability to Discern the Presence of Ethical Problems*

<http://www.springerlink.com.ezproxy.ub.gu.se/content/v672w48315128815/fulltext.pdf>

nr 61 2005 s. 165-181, *Ethical Decision Making in the Public Accounting Profession: An Extension of Ajzen's Theory of Planned Behavior*

<http://www.springerlink.com.ezproxy.ub.gu.se/content/b627x01377588r15/fulltext.pdf>

nr 64 2006 s. 271-284, *Ethics and the Auditing Culture: Rethinking the Foundation of Accounting and Auditing*

<http://www.springerlink.com.ezproxy.ub.gu.se/content/w684631798v1p142/fulltext.pdf>

Intervjuer

Elvis, auktoriserad revisor, Stor byrå, personlig intervju 2008-04-24

Louise, auktoriserad revisor, Liten byrå, personlig intervju 2008-05-05

Peter, auktoriserad revisor, Medelstor byrå, personlig intervju 2008-04-23

Bilaga 1: Intervjuguide

1. Titel:
2. År i branschen:
3. Jobbar främst med (bolagsform, storlek på bolag, vilka frågor etc):
4. Vad innebär etiskt agerande ur kundens perspektiv för dig?
5. Om revisorn och dess klient har en intressekonflikt ska revisorn avsäga sig uppdraget, men vad händer om revisorn upptäcker ett oetiskt agerande från kundens sida?
 - vilka konsekvenser får det?
 - hur upptäcks felaktig/oetisk redovisning? hur hanteras det?
6. FAR SRS har uttryckt en rädsla att kvaliteten på redovisningen kan bli sämre för de företag som väljer bort revisionen. Vad tror du de grundar detta påstående på?
7. Vilka primära etiska effekter tror du att revisionspliktens avskaffande kommer att få för de företag som väljer bort dem?
8. Vilket etiskt mervärde ser du för de små företagen att behålla revisionen även om obligatoriet avskaffas?
9. Tror du att de revisionsbefriade företagen kommer att ändra sina etiska bedömningar i sin redovisning?
 - om ja, vilka incitament ser du att de har till detta?
 - tror du att avsikterna med ändrade bedömningar är goda eller görs de för att vilseleda?
10. Vad tror du motiverar valen av vilka redovisningsbedömningar som är bäst i en viss? Vad avgör vad som är rätt, eller mest rätt om flera alternativ finns?
11. Om företagen väljer bort revision och dessutom ändrar sina etiska bedömningar, vad tror du då att de baserar denna ändring på?
12. Tror du att företagen uppmärksammar konsekvenserna av sina ändrade bedömningar?
13. Kommer god redovisningssed följas i fortsättningen så att en rättvisande bild av företaget säkerställs? Hur kan detta garanteras (med tanke på att lagar och sedvänjor ändras kontinuerligt)?
 - kommer det även i fortsättningen kunna säkerställas att redovisningens kvalitativa egenskaper (relevans, tillförlitlighet, jämförbarhet) upprätthålls?
 - kan intressenter fortsätta lita på redovisningsinformationens betydelse?
14. Kommer vi att se mer manipulering av redovisningsinformation från den individuella redovisaren? Eller kommer de felaktigheter som finns i redovisningen bero på misstag eller okunskap som inte upptäcks på grund av att ingen granskar informationen?
15. Tidspress, hur påverkar den beslutsprocessen? Finns det risk för fler oetiska beslut för att bli klar snabbt?
16. Vilken är din gissning om hur stor andel av företagen som kommer att välja bort revisionsplikten?
17. Får vi återkomma med eventuella kompletteringsfrågor vid behov, gärna via mail?